

HE 187/2016 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi puolustusvoimista annettua lakia. Esityksen mukaan lakiin lisättäisiin säännökset puolustusvoimien turvaamistehtävistä. Turvaamistehtävällä tarkoitetaan puolustusvoimien henkilöstöön kuuluvien, puolustusvoimien vieraana olevan vieraan valtion sotilasjohtoon kuuluvien tai kansainvälistä järjestöä edustavien erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuuden sekä puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuuden suojaamista.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan puolustusvoimat huolehtii osittain kansainvälisten järjestöjen edustajien sekä muiden valtioiden korkeimman sotilasjohton vierailujen turvajärjestelyistä sekä puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten turvajärjestelyistä. Puolustusvoimista annetun lain perusteella puolustusvoimien virkamiehillä on turvaamistehtävän edellyttämät toimivaltuudet puolustusvoimien pysyvässä hallinnassa olevilla alueilla. Puolustusvoimien alueiden ulkopuolella toimivaltainen viranomaisen turvaamistehtävissä on pääosin poliisi ja tietyissä tilanteissa rajavartiolaitos.

Puolustusvoimilla ei ole mahdollisuutta suorittaa puolustusvoimien alueiden ulkopuolella turvaamistehtäviä ilman poliisin nimenomaista virka-apupyyntöä. Esityksen mukaan puolustusvoimien suorittamaa turvaamistehtävää koskevaa toimivaltasääntelyä täsmennettäisiin sekä laajennettaisiin puolustusvoimien hallinnassa olevien alueiden ulkopuolella. Lisäksi puolustusministeriölle säädettäisiin toimivalta antaa asetus puolustusvoimien erityissuojattavista kohteista.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutettaviksi majoitus- ja ravitsemustoiminnasta annettua lakia, kemikaalilakia, vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annettua lakia ja terveydensuojelulakia. Näihin lakeihin tehtäviin puolustusvoimista annettuun lakiin tehtävistä muutoksista johtuvat tekniset muutokset.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1 NYKYTILA.....	3
1.1 Johdanto.....	3
1.2 Turvaamistehtävät.....	4
1.3 Maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavat kohteet.....	16
1.4 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö.....	17
1.5 Nykytilan arviointi.....	18
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	22
2.1 Tavoitteet.....	22
2.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	22
2.3 Keskeiset ehdotukset.....	24
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	25
3.1 Taloudelliset vaikutukset.....	25
3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	25
3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	26
4 ASIAN VALMISTELU.....	26
4.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	26
4.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	26
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	28
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	28
1.1 Laki puolustusvoimista.....	28
1.2 Laki majoitus- ja ravitsemistoiminnasta.....	35
1.3 Kemikaalilaki.....	35
1.4 Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 3 ja 128 a §:n muuttamisesta.....	35
1.5 Terveydensuojelulaki.....	35
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET.....	35
3 VOIMAANTULO.....	36
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	36
LAKIEHDOTUKSET.....	39
Laki puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta.....	39
Laki majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 9 §:n muuttamisesta.....	43
Laki kemikaalilain 14 §:n muuttamisesta.....	44
Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 3 ja 128 a §:n muuttamisesta.....	45
Laki terveydensuojelulain 7 a §:n muuttamisesta.....	46
LIITE.....	47
RINNAKKAISTEKSTIT.....	47
Laki puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta.....	47
Laki majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 9 §:n muuttamisesta.....	53
Laki kemikaalilain 14 §:n muuttamisesta.....	54
Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 3 ja 128 a §:n muuttamisesta.....	55
Laki terveydensuojelulain 7 a §:n muuttamisesta.....	57

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Johdanto

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi puolustusvoimien turvaamistehtävistä. Turvaamistehtävällä tarkoitetaan puolustusvoimien henkilöstöön kuuluvien, puolustusvoimien vieraana olevan vieraan valtion sotilasjohtoon kuuluvien tai kansainvälistä järjestöä edustavien erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuuden tai puolustusvoimien erityisen omaisuuden koskemattomuuden suojaamista.

Turvaamistehtävien käsite ei ole vakiintunut. Rajavartiolain (578/2005) 23 §:n 1 momentissa turvaamistehtävä on määritelty valtion lukuun suoritettavaksi kuljetukseksi, joka edellyttää erityisiin suojaamistoimenpiteisiin varautumista kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi. Lisäksi pykälän 2 momentissa turvaamistehtävällä tarkoitetaan valtiojohdon ja valtiovieraiden sekä rajavartiolaitoksen virkamiesten ja sen vieraana tai kuljetettavana olevien, erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuuden tai erityisen omaisuuden koskemattomuuden suojaamista.

Tässä esityksessä turvaamistehtävillä tarkoitettaisiin 1) henkilösuojaustehtävää, johon sisältyy henkivartijatehtävä sekä suojeltavan henkilön turvallisuuden takaaminen majoituspaikassa vuorokauden ympäri ja 2) puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen suojaamista, joka sisältyisi myös kuriiritehtävien suojaamisen.

Henkilösuojaustehtävä ei kata ainoastaan puolustusvoimien alueella tapahtuvaa toimintaa vaan sitä on tarkoituksenmukaista jatkaa myös yleisellä paikalla tehtävän yhtämittaiseksi suorittamiseksi. Puolustusvoimien henkilösuojaustehtävän tarkoituksena on taata henkilön turvallisuus ja tämän omaisuuden koskemattomuus. Turvaamistehtävät toteutetaan tyypillisesti mahdollisimman huomaamattomasti.

Puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen suojaamistehtävällä tarkoitetaan puolustusvoimien materiaalin suojaamista kuljettamisen aikana. Kuljetusten suojaamisen tarve perustuu yleiseen turvallisuuteen. Kuljetettava materiaali on puolustusvoimien materiaalia, joka on määritelty erikoiskäsiteltäväksi maanpuolustuksen, operatiivisen käytettävyyden, rahallisen arvon, vaikean saatavuuden, rikolliseen käyttötarkoitukseen soveltuvuuden, julkisuuskuvan, maineenhallinnan tai vaarallisuuden johdosta. Kuljetuksen suojaamistehtävään kuuluvat myös kuriiritehtävät, joilla tarkoitetaan tiettyjen asiakirjojen kuljettamista.

Puolustusvoimille on säädetty tietyissä tapauksissa poikkeustoimivalta suorittaa hallinnonalan sisäisesti viranomaistarkastuksia kohteissa, jotka on määritelty maanpuolustuksen kannalta salassa pidettäviksi. Vastaisuudessa maanpuolustuksen kannalta salassa pidettävistä kohteista käytettäisiin nimitystä maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavat kohteet, mikä kuvaisi paremmin kohteiden suojaamiseksi tehtävää toimintaa.

Kohteista ja niihin sovellettavista käytännöistä säädettäisiin puolustusministeriön asetuksella, mikä selkeyttäisi toimivallan jakoa yleistoimivallan nojalla kohteita tarkastavien viranomaisien ja puolustusvoimien viranomaisten välillä nykyisestä.

1.2 Turvaamistehtävät

Laki puolustusvoimista

Puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 2 §:ssä säädetään puolustusvoimien tehtävistä. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan puolustusvoimien tehtävänä on Suomen sotilaallinen puolustaminen, johon kuuluu a-alakohdan mukaan maa-alueen, vesialueen ja ilmatilan valvominen sekä alueellisen koskemattomuuden turvaaminen, b alakohdan mukaan kansan elinmahdollisuuksien, perusoikeuksien ja valtiojohdon toimintavapauden turvaaminen ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustaminen sekä c alakohdan mukaan sotilaskoulutuksen antaminen ja vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen ohjaaminen sekä maanpuolustustahdon edistäminen.

Momentin 2 kohdan mukaan puolustusvoimien tehtävänä on muiden viranomaisten tukeminen, johon kuuluu a alakohdan mukaan virka-apu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, terrorismirikosten estämiseksi ja keskeyttämiseksi sekä muuksi yhteiskunnan turvaamiseksi, b alakohdan mukaan pelastustoimintaan osallistuminen antamalla käytettäväksi pelastustoimintaan tarvittavaa kalustoa, henkilöstöä ja asiantuntijapalveluja sekä c alakohdan mukaan osallistuminen avun antamiseen toiselle valtiolle terrori-iskun, luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden tai muun vastaavan tapahtuman johdosta.

Viimeisenä tehtävänä puolustusvoimille säädetään 3 kohdan mukaan osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan ja sotilastehtäviin muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa.

Pykälän 2 momentin mukaan puolustusvoimien muista tehtävistä säädetään erikseen. Esimerkiksi puolustusvoimien toimivallasta aluevalvontaviranomaisena aluevalvontatehtävissä on säädetty aluevalvontalaissa (755/2000).

Puolustusvoimista annetun lain 18 §:n mukaan varuskunnan päällikkö tai joukko-osaston komentaja voi määrätä turvallisuuden ja järjestyksen toteuttamisesta puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevalla alueella. Vartio- tai päivystystehtävää suorittavan virkamiehen koulutuksesta säädetään puolustusministeriön asetuksella.

Lain 19 §:n mukaan vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä on oikeus poistaa henkilö puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevalta alueelta ja lain 15 §:ssä tarkoitettulta alueelta, joka on puolustusvoimien käytössä, jos on ilmeistä, ettei poistettavalla ole oikeutta oleskella alueella ja edellä mainittu virkamies on kehottanut häntä poistumaan. Virkamiehellä on oikeus poistaa myös alueella luvallisesti oleva henkilö, jos tämä häiritsee tai vaarantaa toisten tai itsensä turvallisuuden. Lisäksi virkamiehellä on tehtävässään oikeus saada tietää alueella oleskelevan tai liikkuvan henkilön nimi, henkilötunnus tai sen puuttuessa syntymäaika, kansalaisuus ja passitiedot.

Pykälän 2 momentissa viitataan yleiseen kiinniotto-oikeuteen, josta säädetään pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 2 §:ssä. Kiinniotettu muu kuin rikoslain 45 luvun sotilasrikosten alainen henkilö on viipymättä luovutettava poliisille. Sama koskee myös rikoslain 45 luvun alaista henkilöä, joka on syyllistynyt muuhun kuin sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 2 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Jollei kiinni otettua voida luovuttaa poliisille viimeistään kuuden tunnin kuluttua kiinniottamisesta, hänet on päästettävä heti vapaaksi.

Pykälän 3 momentissa säädetään rikoslain 45 luvun alaisesta henkilöstä, joka saadaan ottaa kiinni lisäksi, jos hänen lausumistaan uhkauksista tai muusta käyttäytymisestä voidaan päätellä hänen todennäköisesti syyllistyvän rikokseen tai hän on tuntematon ja kieltäytyy antamasta henkilöllisyytensä selvittämiseksi tarpeellisia tietoja niitä tiedustelevalle esimiehelle, järjes-

HE 187/2016 vp

tyspartiolle tai vartio- tai päivystystehtävää suorittavalle sotilalle taikka antaa henkilöllisyydestään ilmeisesti virheellisen tiedon.

Lain 20 §:n mukaan vartio- ja tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä on henkilö poistaessaan tai kiinniottaessaan oikeus tarkastaa kiinni otettu ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei kiinni otetulla ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Mainitulla virkamiehellä on oikeus ottaa pois tarkastuksessa tavatut vaaralliset esineet tai aineet. Ne on palautettava tarkastettavalle tämän poistuessa tai vapaasi päästämisen yhteydessä, jollei siihen ole lain mukaan estettä.

Lain 21 §:n mukaan vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä on oikeus metallinilmaisinta tai muuta teknistä laitetta taikka koulutettua eläintä apuna käyttäen tarkastaa puolustusvoimien toimitiloihin, kulkuneuvoihin tai alueelle saapuva taikka siellä oleva sekä tarvittaessa hänen kulkuneuvonsa ja hänen mukanaan olevat tavarat sen selvittämiseksi, ettei hänellä ole mukanaan esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle ja järjestykselle, jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen tai jonka hallussapito on lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty. Turvatarkastus voidaan tehdä myös puolustusvoimien toimitiloista, kulkuneuvoista tai alueelta poistuville henkilöille sekä tarvittaessa heidän kulkuneuvoihinsa ja heidän mukanaan oleviin tavaroihinsa, jos tarkastuksella on tärkeä merkitys turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämiseksi ja on perusteltu syy epäillä, että on rikottu puolustusvoimien antamia turvallisuutta koskevia määräyksiä.

Pykälän 2 momentin mukaan vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä on myös oikeus me-tallinilmaisinta tai muuta teknistä laitetta taikka koulutettua eläintä apuna käyttäen tarkastaa puolustus-voimien toimitiloja, alueita ja kulkuneuvoja sen selvittämiseksi, ettei niissä ole esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa järjestykselle tai turvallisuudelle, jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen taikka jonka hallussapito on lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty.

Pykälän 3 momentin mukaan turvatarkastuksen suorittamisesta päättää varuskunnan päällikkö tai joukko-osaston komentaja. Turvatarkastus on järjestettävä niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

Pykälän 4 momentin mukaan edellä 1 ja 2 momenteissa tarkoitetuissa tapauksissa löydetty omaisuus saadaan ottaa haltuun. Haltuunotosta on laadittava pöytäkirja. Haltuun otettu omaisuus on palautettava asianomaiselle henkilölle hänen poistuessaan puolustusvoimien toimitiloista, jollei siihen ole lain mukaan estettä.

Lain 22 §:ssä säädetään turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämiseen liittyvistä voimakeinoista. Pykälän 1 momentin mukaan, jos poistettava, kiinni otettava tai turvallisuustarkastuksen kohteeksi joutunut koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, kiinni ottamisen tai turvallisuustarkastuksen suorittamisen, vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä on oikeus käyttää sellaisia henkilön poistamiseksi tai kiinni ottamiseksi taikka turvallisuustarkastuksen suorittamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, kun otetaan huomioon henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet.

Jos henkilö kieltäytyy 21 §:ssä tarkoitettua turvatarkastuksesta, hänet voidaan pykälän 2 momentin mukaan poistaa tai häneltä voidaan evätä pääsy puolustusvoimien toimitiloihin, kulkuneuvoon tai alueelle. Henkilön poistamiseksi puolustusvoimien toimitiloista, kulkuneuvosta tai sen hallitsemalta alueelta voidaan tarvittaessa käyttää sellaisia voimakeinoja, joita henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Pykälän 3 momentin mukaan voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

HE 187/2016 vp

Puolustusvoimien turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämisestä vastaavat virkamiehet voivat olla myös siviilivirkamiehiä. Esimerkiksi puolustusvoimien pääesikunnan turvallisuusvalvomon henkilöstö on puolustusvoimien siviilivirkamiehen tehtävissä. Turvallisuusvalvomon henkilöstöä koulutetaan säännöllisesti, jotta he voivat ylläpitää heille asetetut kelpoisuusvaatimukset. Muun muassa voimankäytön osalta turvallisuusvalvomon henkilöstöltä edellytetään peruskoulutuksen jälkeen vuosittaista harjoittelua sekä vuosittaisten tasokokeiden suorittamista. Koulutuksesta on säädetty puolustusministeriön asetuksella (1253/2007). Lisäksi pääesikunnan turvallisuusvalvojen järjestetään voimankäyttöharjoittelua sekä ampumaharjoittelua. Kaikki turvallisuusvalvomolle asetetut koulutusvaatimukset vastaavat vastaavissa tehtävissä palvelevien sotilaspoliisilta edellytettäviä vaatimuksia.

Lain 23 a §:ssä säädetään joukko-osaston komentajan tarkastus- ja etsintäoikeudesta. Pykälän 1 momentin mukaan puolustusvoimien palveluksessa olevaan henkilöön, joka ei ole rikoslain 45 luvun alainen, voidaan kohdistaa sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 25 §:n 1 momentissa tarkoitettu etsintä ja tarkastus, jos on syytä epäillä kyseisessä momentissa mainittuja määräyksiä rikotun.

Pykälän 2 momentin mukaan luvattomasti tai laittomasti hallussa pidettyyn puolustusvoimien omaisuuteen taikka huumausaineeseen tai alkoholiin sovelletaan vastaavasti, mitä sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 25 §:n 2 momentissa säädetään.

Puolustusvoimien virka- ja sotilaspuvun käyttämisestä säädetään lain 45 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan puolustusvoimien ammattisotilas ja sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa palvelus-suhteessa oleva on velvollinen palveluksessa käyttämään puolustusvoimien sotilaspukua, jollei virkatehtävien laadun tai muun syyn vuoksi toisin määrätä. Jos puolustusvoimien muun virkamiehen tehtävä tai virka-asema sitä edellyttää, asianomainen voidaan velvoittaa käyttämään tehtävänsä tai virka-asemansa mukaista virkapukua.

Lain 23 §:ssä säädetään sotilaan ja sotilasesimiehen voimankäytöstä. Pykälän 1 momentin mukaan vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla, rikoslain 45 luvun 27 §:ssä tarkoitettulla sotilaalla on vastarintaa kohdatessaan oikeus käyttää vastarinnan murtamiseksi sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, kun otetaan huomioon joukon tai vartioitavan kohteen tai alueen turvallisuus, virka- tai palvelustehtävän laatu ja vastarinnan vaarallisuus. Edellä mainituin edellytyksin vartiomiehellä on oikeus voimakeinojen käyttöön myös, kun joku hänen pysähtymiskäskystään huolimatta lähestyy vartioitavaa kohdetta tai aluetta, jonne tuleminen on kielletty.

Pykälän 2 momentin mukaan taistelussa, merihädässä tai vastaavassa joukolle tai sen toiminnalle erityisen vaarallisessa tilanteessa sotilasesimiehellä on oikeus käyttää käskynalaista vastaan kuuliaisuuden ja järjestyksen palauttamiseksi sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, jos käskynalainen sotilas esimiehen kiellosta huolimatta pakenee, väkivaltaisesti vastustaa esimiestä tai ei noudata esimiehen vaaran torjumiseksi antamaa käskyä vaikka käsky on toistettu. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon käskynalaisen laiminlyönnin tai teon vaarallisuus ja valtitseva tilanne.

Lakia koskevan hallituksen esityksen (HE 264/2006) pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että pykälän toimivaltuuksia voidaan käyttää asiasidonnaisesti rajoittamatta niitä kohteen kuten omaisuuden tai henkilöiden sijainnin mukaan. Nämä toimivaltuudet on kytketty yhteen valmiustilanteen edellyttämään, myös sotilaallisten voimakeinojen käyttöä mahdollisesti vaativaan toimintaan.

Puolustusvoimista annetun lain 14 §:n 1 momentin mukaan puolustusvoimilla on oikeus tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä, jos se on sotilaallisen harjoitustoiminnan tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä. Puolustusvoi-

HE 187/2016 vp

milla ei ole kuitenkaan pykälän 2 momentin mukaan oikeutta käyttää asuinrakennuksia, niin liittyviä piha- ja puutarha-alueita, korjaamattomia viljelysmaita eikä maa- ja metsätaloudellisia koekenttiä.

Kiinteistön käyttämisestä sovitaan suullisesti tai kirjallisesti kiinteistön omistajan tai haltijan kanssa. Jos sopimukseen ei päästä, puolustusvoimien puolustushaaraesikunta, paikallishallintoviranomainen, varus-kunnan päällikkö tai harjoituksen johtaja voi päättää kiinteistön käyttämisestä pykälän 3 momentin mukaan.

Lain 15 §:n 1 momentin mukaan, jos sotilaalliset syyt tai ulkopuolisen suojaaminen vaaroilta välttämättä sitä vaatii, puolustusvoimien puolustushaaraesikunta, paikallishallintoviranomainen, varuskunnan päällikkö tai harjoituksen johtaja voi kieltää asiattomilta puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai kohteessa liikkumisen tai rajoittaa sitä. Kiellon rikkomisesta tuomittavista rangaistuksista säädetään rikoslaissa (39/1889).

Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettu laki (211/2006) ei sisällä erityisiä toimivaltuuksia sotilaille suorittaa turvaamistehtäviä kriisinhallinta-alueella. Lain 27 §:ssä säädetään voimakeinojen käytöstä ja pykälän 1 momentin mukaan sotilaallisessa kriisinhallinnassa palvelevalla sotilalla on palvelutehtävää suorittaessaan oikeus käyttää tehtävän kannalta välttämättömiä voimakeinoja.

Lakia koskevan hallituksen esityksen (HE 5/2006 vp) 27 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan yksittäiset palvelustehtävät perustuvat kriisinhallintaoperaatiolle asetettujen tehtävien ja tavoitteiden toteuttamiseen.

Poliisilaki

Poliisilain (872/2011) 1 §:ssä säädetään poliisin yleisistä tehtävistä. Sen 1 momentin mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä.

Poliisilain hallituksen esityksen (HE 224/2010 vp) 1 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että poliisi joutuu myös yleisen järjestyksen ja turvallisuuden turvaamisen lisäksi kohdentamaan tiettyihin erityisiin henkilöihin ja henkilöryhmiin tavanomaisesta poikkeavia henkilösuojaustoimenpiteitä. Niihin voidaan katsoa kuuluvan yksittäisten henkilöiden turvallisuuden alaan. Erityisiä henkilöitä ja henkilöryhmiä ovat muun muassa todistajat, joiden suojeleminen voi olla onnistuneen rikosprosessin läpiviemisen välttämätön edellytys. Erityistä suojelelun tarvitsevia henkilöryhmiä voivat olla myös viranomaiset, kuten poliisit ja syyttäjät, valtiovieraat ja valtionpäämiehet ja lähestymiskiellon piirissä olevat ja heidän lähipiiriinsä kuuluvat henkilöt.

Poliisin toimivaltuuksista yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi on säädetty ennen kaikkea poliisilain yleisiä toimivaltuuksia koskevassa 2 luvussa. Poliisimiehen oikeudesta henkilöllisyyden selvittämiseen on säädetty lain 2 luvun 1 §:ssä. Luvun 2, 3 ja 4 §:ssä on puolestaan säännöksiä poliisimiehen oikeudesta kiinniottamiseen henkilön suojaamiseksi, etsintäkuulutetun kiinniottamisesta sekä etsinnästä henkilön kiinniottamiseksi. Poliisimiehellä on toimivaltuuksia kotirauhan ja julkisrauhan suojaamiseksi lain 2 luvun 5 §:n mukaisesti sekä oikeus sisäänpääsyyn ja etsintään vaara- ja vahinkotilanteissa 2 luvun 6 §:n mukaisesti.

HE 187/2016 vp

Poliisin oikeudesta paikan ja alueen eristämiseen on säädetty poliisilain 2 luvun 8 §:ssä. Poliisimiehellä on oikeus eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue tai rajoittaa liikkumista alueella, jos se on tarpeen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, poliisitutinnan turvaamiseksi tai onnettomuuspaikalla suoritettavien toimenpiteiden, toimenpiteen kohteena olevan henkilön yksityisyyden tai vaaraan joutuneen omaisuuden suojaamiseksi. Poliisimiehellä on myös oikeus eristää tai tyhjentää koti-rauhan tai julkisrauhan suojaama alue, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi eikä alueella olevia voida muuten suojata. Tämä edellyttää päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräystä mutta kiireellisessä tapauksessa se voidaan tehdä ilman tätä määräystäkin.

Poliisimiehellä on poliisilain 2 luvun 9 §:ssä säädetty edellytyksin oikeus väkijoukon hajottamiseen. Oikeus määrätä väkijoukko hajaantumaan tai siirtymään poliisimiehellä on muun muassa silloin, jos kokoontuminen vaarantaa yleistä järjestystä tai turvallisuutta tai on esteenä liikenteelle. Poliisimiehellä on vastaava oikeus myös silloin, jos väkijoukossa olevat uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella todennäköisesti syyllistyisivät henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Poliisimiehellä on eräin edellytyksin myös oikeus hajottaa väkijoukko voimakeinoin sekä ottaa niskoitteleva henkilö kiinni.

Poliisilain 2 luvun 10 §:ssä on säädetty poliisin oikeudesta rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseen. Poliisimiehellä on 10 §:n 1 momentin mukaan oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen tai aiheuttaisi huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Tietyin edellytyksin poliisimiehellä on myös oikeus ottaa henkilö kiinni, jos paikalta poistaminen on ilmeisesti riittämätön toimenpide. Poliisilain 2 luvun 12 - 16 §:ssä on säännöksiä poliisin suorittamasta turvallisuustarkastuksesta, turvallisuustarkastuksen toimittamisesta, vaarallisten esineiden ja aineiden haltuunotosta sekä haltuun otetun omaisuuden käsittelystä.

Poliisimiehen oikeus voimakeinojen käyttöön perustuu poliisilain 2 luvun 17 §:n sääntelyyn. Voimakeinojen käyttöoikeuden lisäksi poliisimiehellä on säännöksessä todettu olevan oikeus hätävarjeluuun. Tällaisessa hätävarjelussa poliisimies toimii virkavastuulla.

Poliisilain 2 luvun 19 §:ssä säädetään ampuma-aseen käytöstä. Ampuma-asetta voidaan käyttää vain silloin, kun kyseessä on välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan henkilön toiminnan pysäyttäminen eikä lievempää keinoa pysäyttämiseksi ole käytettävissä. Ampuma-asetta voidaan lisäksi käyttää kiireellistä ja tärkeää tehtävää suorittaessa esineen, eläimen tai muun vastaavan esteen poistamiseksi. Ampuma-asetta ei saa käyttää väkijoukon hajottamiseksi, ellei ampuma-aseessa käytetä kaasupatruunoita tai muita vastaavia ammuksia niistä erikseen annettujen määräysten mukaisesti.

Ampuma-aseen käytöllä tarkoitetaan ampuma-aselain 2 §:ssä tarkoitettua ampuma-aseen käytöstä varoittamista, ampuma-aseella uhkaamista ja laukauksen ampumista. Ampuma-aseen esille ottaminen ja toimintavalmiuteen saattaminen eivät ole ampuma-aseen käyttöä.

Pykälän 3 momentin mukaan ampuma-aseella uhkaamisesta ja laukauksen ampumisesta päättää päällystöön kuuluva poliisimies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista.

Rajavartiolaki

Rajavartiolain (578/2005) 3 §:n 1 momentin mukaan rajavartiolaitoksen tehtävänä on rajaturvallisuuden ylläpitäminen. Rajavartiolaitos toimii rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa.

HE 187/2016 vp

Pykälän 2 momentin mukaan rajavartiolaitos suorittaa erikseen säädettyjä valvontatehtäviä sekä toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Lisäksi pykälän 3 momentin mukaan rajavartiolaitos suorittaa poliisi- ja tullitehtäviä, etsintä-, pelastus- ja ensihoitotehtäviä sekä osallistuu sotilaalliseen maanpuolustukseen. Rajavartiolaitoksen tehtävistä meripelastustoimen alalla säädetään meripelastuslaissa.

Rajavartiolaitain 23 §:ssä säädetään rajavartiolaitoksen turvaamistehtävistä. Pykälän 1 momentin mukaan rajavartiolaitos voi suorittaa valtion lukuun kuljetuksen, joka edellyttää erityisiin suojaamistoimenpiteisiin varautumista kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan rajavartiolaitos voi tarvittaessa asettaa sisäministeriön asetuksella säädettyä erikoiskoulutuksen saaneen rajavartiomiehen (turvamies) suojaamaan valtiojohdon ja valtiovieraiden sekä rajavartiolaitoksen virkamiesten ja sen vieraana tai kuljetettava olevien, erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuutta tai erityisen omaisuuden koskemattomuutta.

Rajavartiolaitain hallituksen esityksen (HE 6/2005) 23 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että rajavartiolaitos voisi pykälän mukaan suorittaa valtion lukuun kuljetuksen, joka edellyttäisi erityisiin suojaamistoimenpiteisiin varautumista kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi. Poliisi osallistuu valtion arvovieraiden suojaamiseen poliisilain 1 §:n 1 momentin nojalla. Rajavartiolaitos huolehtii nykyisin valtion arvovieraiden kuljetuksesta aluksillaan ja ilma-aluksillaan rajavartiolaitain 6 §:n 4 momentin nojalla. Erikoiskoulutetut ja varustetut rajavartiomiehet soveltuvat hyvin arvovieraiden suojaustehtäviin, joten heitä käytetään myös vieraiden turvamiehinä. Tämä on ollut käytäntö jo kymmenien vuosien ajan.

Rajavartiolaitain hallituksen esityksen 23 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan rajavartiolaitoksen suorittamista suojaamistehtävästä tulisi kuitenkin säätää erikseen, jottei esimerkiksi oikeus tai velvollisuus rajavartiomiehen toimivaltuuksien käyttämiseen turvaamistehtävässä olisi kyseenalaista. Jokamiehen oikeudet eivät muodosta riittävää perustetta näiden tehtävien virkatehtävien hoitamiseksi. Pykälän perustelujen mukaan poliisin voimavarat eivät riitä rajavartiolaitoksen nykyisin hoitamiin turvaamistehtäviin. Turvamiestehtävällä tarkoitettaisiin valtiojohdon ja valtion vieraiden sekä rajavartiolaitoksen virkamiesten turvallisuuden tai omaisuuden koskemattomuuden suojaamista. Perusteluissa todetaan, että säännöksellä on asiallinen yhteys 23 §:ssä säädettyä ehdotettuun kuljetustehtävään, mutta turvamiestehtäviä voitaisiin suorittaa myös kuljetuksista riippumatta. Rajavartiolaitos voisi asettaa turvamiestehtävään sisäasiainministeriön asetuksella säädetyn erikoiskoulutuksen saaneen rajavartiomiehen. Kyse on siis virkatoiminnassa tarpeellisista järjestelyistä.

Lain 34 a §:ssä säädetään tarkemmin rajavartiomiehen toimivaltuuksista turvaamistehtävissä. Pykälän 1 momentin mukaan lain 23 §:n 2 momentissa tarkoitetun erikoiskoulutuksen saanut rajavartiomies voi suorittaa 23 §:ssä säädetyn turvaamistehtävän 34 a §:n 2 ja 3 momentissa säädettyin toimivaltuuksin, jollei päällystään kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita. Rajavartiolaitoksen on ilmoitettava poliisille turvaamistehtävän suorittamisesta ennakolta.

Pykälän 2 momentin mukaan rajavartiomiehellä on oikeus eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka kieltää tai rajoittaa liikkumista, jos se on välttämätöntä turvaamistehtävän suorittamiseksi. Pykälän 3 momentin mukaan rajavartiomiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Henkilö voidaan ottaa kiinni, jos paikalta poistaminen on todennäköisesti riittämätön toimenpide

HE 187/2016 vp

eikä rikosta voida muuten estää taikka häiriöitä tai vaaraa muuten poistaa. Kiinniotettu on viipymättä luovutettava poliisille.

Lain 35 §:ssä säädetään rajavartiomiehen voimakeinoista. Pykälän 1 momentin mukaan rajavartiomiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus, jollei muualla laissa toisin säädetä, vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Rajavartiomiehen voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon virkatehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Jos voimakeinojen käyttäminen on välttämätöntä, on niitä käytettävä vain siinä määrin ja siihen saakka, kun laissa säädetyn virkatehtävän suorittamiseksi välttämättä on tarpeen (lievimmän keinon periaate).

Pykälän 2 momentin mukaan sillä, joka rajavartiomiehen pyynnöstä tai tämän suostumuksella tilapäisesti avustaa rajavartiomiestä tilanteessa, jossa on välttämätöntä turvautua sivullisen voimakeinoapuun erittäin tärkeän ja kiireellisen rajavartiolaitoksen tehtävän suorittamisessa, on oikeus rajavartiomiehen ohjauksessa sellaisten välttämättömien voimakeinojen käyttämiseen, joihin rajavartiomies toimivaltansa rajoissa hänet valtuuttaa.

Pykälän 3 momentin mukaan voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain (39/1889) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä. Oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen aluevalvontatehtävässä säädetään aluevalvontalaissa (755/2000). Siitä, miten puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 23 §:ssä tarkoitettua sotilaan ja sotilasesimiehen voimakeinojen käyttöoikeutta sovelletaan rajavartiolaitoksessa, säädetään rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 31 §:ssä.

Pykälän 4 momentin mukaan rajavartiomiehellä on virantoimituksessa lisäksi oikeus hätävarjeluun siten kuin rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Tällaisessa hätävarjelussa rajavartiomies toimii virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjeluun puolustettavuutta on otettava huomioon rajavartiomiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Rajavartiolain muuttamisesta annetun lain hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että erikoiskoulutuksen saaneella rajavartiomiehellä olisi oikeus yleisesti käytetyn paikan tai alueen eristämiseen, sulkemiseen tai tyhjentämiseen sekä liikkumisen rajoittamiseen tai kieltämiseen. Edellytyksenä olisi, että toimenpide on välttämätön turvaamistehtävän suorittamiseksi. Lisäksi erikoiskoulutuksen saaneella rajavartiomiehellä olisi oikeus poistaa paikalta henkilö, kun henkilön uhkausten tai muun käyttäytymisen perusteella on perusteltua syytä olettaa taikka henkilön aiemman käyttäytymisen perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Nämä toimivaltuudet rajavartiomiehellä olisi, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja rajoita niitä. Toimivaltuudet vastaisivat osittain poliisilain 2 luvun 8 ja 10 §:n toimivaltuuksia.

Rajavartiolaitoksen olisi ilmoitettava poliisille turvaamistehtävän suorittamisesta etukäteen. Ilmoituksen perusteella turvaamistehtävä voitaisiin myös suorittaa yhteistoiminnassa poliisin kanssa tai poliisi voisi päättää suorittaa tehtävän itse.

Rajavartiolain 35 c §:ssä säädetään ampuma-aseen käytöstä poliisi lain 2 luvun 19 §:ää vastaavasti. Poliisilain säännöksestä poikkeavasti pykälän 3 momentin mukaan ampuma-aseella uhkaamisesta ja laukauksen ampumisesta päättää rajavartiolaitoksen päällikkö, rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosaston osastopäällikkö, rajavartioston tai merivartioston komentaja tai apulaiskomentaja, rajavartioston tai merivartioston

HE 187/2016 vp

ton rajatoimiston ja meritoimiston päällikkö tai vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista.

Laki puolustusvoimien virka-avusta poliisille

Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain (781/1980) 1 §:n mukaan puolustusvoimien on annettava poliisille virka-apua 1) henkilön etsimiseksi ja kiinniottamiseksi, 2) paikan tai alueen eristämiseksi ja tutkimiseksi, 3) liikenteen ohjaamiseksi, 4) henkilöiden ja omaisuuden tilapäiseksi suojaamiseksi, 5) räjähteiden raivaamiseksi sekä, 6) muuhun sellaiseen tehtävään, jonka suorittamiseksi tarvitaan puolustusvoimien erityishenkilöstöä tai välineistöä. Pykälän 2 momentin mukaan kansainvälistä erityissuojelua nauttiviin henkilöihin kohdistuvien rikosten ehkäisemiseksi poliisilla on oikeus saada muunkinlaista kuin 1 momentin mukaan annettavaa virka-apua.

Lain 2 §:n mukaan virka-apua annetaan vain, milloin poliisin voimavarat ovat riittämättömät tehtävän suorittamiseen tai milloin siihen tarvitaan poliisilta puuttuvaa erityishenkilöstöä tai välineistöä.

Lain 3 §:n mukaan virka-apua pyytää Poliisihallitus. Kiireellisessä tapauksessa virka-apua voi pyytää poliisin valtakunnallisen tai paikallisen yksikön päällikkö taikka asianomaisen poliisiryksikön tai -alueen johtovalmiudessa oleva päällystöön kuuluva poliisimies. Pyynnöstä on tällöin ilmoitettava viipymättä Poliisihallitukseen.

Pykälän 2 momentin mukaan virka-avun antamisesta päättää pääesikunta taikka maavoimien, merivoimien tai ilmavoimien esikunta. Kiireellisessä tapauksessa virka-avun antamisesta voi päättää varuskunnan päällikkö, joukko-osaston komentaja tai sotilaslaitoksen päällikkö.

Kolmannen momentin mukaan puolustusvoimat voi käyttää muissa kuin lain 4 §:ssä tarkoitetuissa voima-keinojen käyttöä edellyttävissä tehtävissä vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun laissa (556/2007) tarkoitettuja henkilöitä.

Lain 4 §:n mukaan poliisilla on oikeus saada puolustusvoimilta voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2–7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettujen rikosten estämiseksi tai keskeyttämiseksi, jos estäminen tai keskeyttäminen ei ole mahdollista poliisin omalla välineistöllä ja henkilöstöllä.

Virka-apu voi sisältää sotilaallisten voimakeinojen käyttöä, jos se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaa-
raa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla.

Sotilaallisilla voimakeinoilla tarkoitetaan virkamiehen henkilökohtaisen aseiden käyttöä voimakkaampaa sotavarusteiden tapahtuvaa sellaista asevoiman käyttöä, joka soveltuu poliisitehtävän suorittamiseen.

Voimakeinojen on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen, vastarinnan vaarallisuuteen, käytettävissä oleviin voimavaroihin sekä muihin tilanteen kokonais-arvosteluun vaikuttaviin seikkoihin. Erityisesti on otettava huomioon sivullisten oikeudet ja heidän turvallisuutensa. Ennen voimakeinojen käyttöä on niiden käytöstä mahdollisuuksien mukaan varoitettava.

Poliisi päättää tässä pykälässä tarkoitettujen voimakeinojen käyttämisestä ja johtaa niiden käyttöä. Voimakeinoja saa käyttää vain puolustusvoimien sotilasvirassa palveleva sekä se, joka on nimitetty puolustusvoimien virkamieheksi määräaikaiseen virkasuhteeseen määrätynä sotilastehtävään.

HE 187/2016 vp

Lain 4 a §:ssä säädetään, että Edellä 4 §:ssä tarkoitettussa tilanteessa virka-apua pyytää sisäasiainministeriö puolustusministeriöltä ja sen antamisesta päätetään valtioneuvoston yleisistunnossa. Jos valtioneuvostoa ei ole mahdollista saada riittävän nopeasti koolle, yhteiskunnan erittäin tärkeää toimintoa välittömästi ja vakavasti vaarantavassa kiireellisessä tapauksessa voi virka-apua pyytää sisäasiainministeriö puolustusministeriöltä, joka välittömästi päättää virka-avun antamisesta. Pyynnöstä ja päätöksestä on tällöin ilmoitettava viipymättä valtioneuvostolle ja tasavallan presidentille. Valtioneuvosto voi päättää jo aloitetun virka-avun antamisen jatkamisesta tai lopettamisesta.

Puolustusvoimia ei saa määrätä 4 §:ssä tarkoitettuihin toimiin ilman 1 momentissa edellytettyä virka-avun pyyntöä ja päätöstä sen antamisesta, ellei puolustusvoimien ylipäällikön toimivaldasta muuta johdu.

Suomen alueellisen koskemattomuuden turvaamisesta säädetään aluevalvontalaissa (755/2000).

Lisäksi sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (255/2014) hallituksen esityksessä (HE 30/2013 vp) keskeisissä ehdotuksissa todetaan, että puolustusvoimien henkilösuojaukseen liittyvien tehtävien lainsäädännöllinen pohja on puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa (781/1980). Hallituksen esityksen mukaan tähän ei ehdotettu muutoksia.

Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista

Eduskunta on hyväksynyt uuden yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain (1085/2015), joka voimaan tullessaan kumoaa voimassa olevan yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain (282/2002). Laki tulee voimaan 1.1.2017. Tämän hallituksen esityksen kannalta uudesta laissa ei ole merkittäviä muutoksia.

Yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 1 §:n 1 mukaan lain tavoitteena on yksityisten turvallisuuspalveluiden laadun ja luotettavuuden varmistaminen sekä viranomaisten ja yksityisten turvallisuuspalveluiden välisen yhteistyön edistäminen.

Lain 2 §:ssä säädetään määritelmistä. Pykälän 3 kohdan mukaan vartioimistehtävällä tarkoitetaan vartioimista, henkilön koskemattomuuden suojaamista sekä vartioimiskohteeseen tai toimeksiantajaan kohdistuneiden rikosten paljastamista samoin kuin näiden tehtävien valvomista.

Henkivartijatehtävällä tarkoitetaan kohdan 5 mukaan vartioimistehtävää, jossa suojataan tietyn henkilön koskemattomuutta. Arvokuljetustehtävällä tarkoitetaan kohdan 6 mukaan vartioimistehtävää, jossa vartioidaan kuljetettavana olevaa arvo-omaisuutta. Vartijalla tarkoitetaan 9 kohdan mukaan sitä, joka varioimisliikkeen palveluksessa suorittaa vartioimistehtävää. Vartioimisalueella tarkoitetaan 12 kohdan mukaan toimeksiantosopimuksessa yksilöityä kiinteistöä, rakennusta, huonetta, rakennelmaa sekä muuta yleistä tai yksityistä paikkaa ja aluetta samoin kuin sen osaa.

Lain 14 §:ssä säädetään salassapitovelvollisuudesta, jonka mukaan vartioimisliiketoiminnan harjoittaja, vastaava hoitaja tai vartija ei saa oikeudettomasti ilmaista eikä käyttää omaksi tai toisen hyödyksi taikka toista vahingoittaakseen, mitä hän tehtävässään on saanut tietää toimeksiantannon osapuolen salassa pidettävistä turvallisuusjärjestelyistä, liike- tai ammattialaisuudesta taikka yksityisyyteen kuuluvista seikoista. Salassapitovelvollisuus säilyy tehtävän päätyttyä. Lain 53 §:n mukaan rangaistuksena salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomiin rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §:n mukaan.

Lain 28 §:ssä säädetään vartijan oikeuksista. Vartijalla on oikeus poistaa henkilö vartioimisalueelta, jos poistettava ei noudata vartioimisalueen omistajan tai haltijan taikka tämän edusta-

HE 187/2016 vp

jan antamaa poistumiskehotusta taikka jos on ilmeistä, ettei poistettavalla ole oikeutta oleskella vartioimisalueella ja vartija on kehottanut häntä poistumaan.

Pykälän 2 momentin mukaan vartijalla on vartioimistehtävää suorittaessaan oikeus ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavattu rikoksenteijä, jos rikoksesta saattaa seurata vankeutta tai jos rikos on lievä pahoinpitely, näpistys, lievä kavallus, lievä luvaton käyttö, lievä moottori-kulkuneuvon käyttövarkaus, lievä vahingonteko tai lievä petos. Vartija saa ottaa kiinni myös sen, joka on viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan pidätettävä tai vangittava. Kiinni otettu on viipymättä luovutettava poliisille.

Pykälän 3 momentin mukaan vartijalla on kiinniotto-oikeutta käyttäessään oikeus tarkastaa kiinni otettu ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei kiinni otetulla ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Vartijalla on oikeus ottaa pois tarkastuksessa tavatut vaaralliset esineet tai aineet. Pois otetut esineet tai aineet on luovutettava viipymättä poliisille.

Pykälän 4 momentissa säädetään vartijan voimakeinojen käytöstä. Jos poistettava, kiinni otettava tai turvallisuustarkastuksen kohteeksi joutunut koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, kiinni ottamisen tai turvallisuustarkastuksen suorittamisen, taikka pakenee kiinni ottamista, vartijalla on oikeus käyttää sellaisia henkilön poistamiseksi tai kiinni ottamiseksi taikka turvallisuustarkastuksen suorittamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, kun otetaan huomioon henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet. Vastuu-vapausperusteesta ja rangaistusvastuun lievennyksestä voimakeinojen käytön liioittelussa säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

Lain 29 §:ssä (725/2010) säädetään voimankäyttövälineiden kantamisesta. 1 momentin mukaan vartija tai väliaikainen vartija ei saa vartioimistehtävissä tarpeettomasti kantaa voimankäyttövälineitä. Ampuma-asetta, kaasusumutinta ja teleskooppipatukkaa saa kantaa ja käyttää ainoastaan vartija, joka on saanut erityisen voimankäyttökoulutuksen. Ampuma-asetta saa kantaa vain henkivartija- tai arvokuljetustehtävissä sekä huomattavan yleisen edun kannalta merkittävän vartioimiskohteen vartioinnissa, jos tehtävän suorittaminen olosuhteiden johdosta sitä välttämättä edellyttää. Väliaikainen vartija ei saa kantaa ampuma-asetta. Ampuma-aseen ja kaasusumuttimen kantamisesta päättää vastaava hoitaja toimeksiannoittain. Jos vartija on vartioimistehtävässä käyttänyt ampuma-asetta, vartioimisliikkeen on viivytyksettä ilmoitettava siitä aseenkäyttöpaikan poliisilaitokselle.

Pykälän 2 momentin mukaan voimankäyttövälineitä saa kantaa ja käyttää ainoastaan vartija tai väliaikainen vartija, joka on suorittanut voimankäyttövälineiden kertauskoulutuksen. Kertauskoulutusta ei kuitenkaan edellytetä sinä vuonna, jolloin vartijan tai väliaikaisen vartijan koulutus on suoritettu. Vartioimisliikkeen, jonka palveluksessa olevat vartijat tai väliaikaiset vartijat kantavat vartioimistehtävissä voimankäyttövälineitä, on järjestettävä vähintään kerran vuodessa vartijoilleen tai väliaikaisille vartijoilleen koulutustilaisuus (voimankäyttövälineiden kertauskoulutus) tai valvottava, että vartija tai väliaikainen vartija on muutoin suorittanut kyseisen koulutuksen. Ampuma-asetta saa kantaa ainoastaan vartija, joka on osoittanut vuosittain, että hänellä on riittävä ampuma-aseen käsittelytaito ja ampumistaito.

Pykälän 3 momentin mukaan erityisen voimankäyttökoulutuksen ja voimankäyttövälineiden kertauskoulutuksen kouluttajana voi toimia ainoastaan 23 a §:ssä tarkoitettu voimankäyttökouluttaja. Vartioimisliikkeen palveluksessa toimivan 23 a §:ssä tarkoitettujen voimankäyttökouluttajan, jolla on voimassa oleva poliisin hyväksyminen vartijaksi tai väliaikaiseksi vartijaksi tai Poliisihallituksen hyväksyminen voimankäyttökouluttajaksi, ei tarvitse suorittaa vuosittaista voimankäyttövälineiden kertauskoulutusta. Voimankäyttökouluttajan on kuitenkin osoitettava vuosittain, että hänellä on riittävä ampuma-aseen käsittelytaito ja ampumistaito, jos hän työtehtävissään kantaa ampuma-asetta.

HE 187/2016 vp

Lain 30 §:ssä säädetään voimankäyttövälineiden kantamistavasta. 1 momentin mukaan vartijan on kannettava voimankäyttövälineitä asunsa alla siten, että ne eivät ole muiden havaittavissa.

Pykälän 2 momentissa säädetään siitä, jos voimankäyttövälineiden kantaminen vartijan asun alla ei ole mahdollista. Näissä tapauksissa niitä saadaan, ampuma-asetta lukuun ottamatta, kantaa vyöhön kiinnitettävissä umpikotelossa. Patukkaa saadaan kuitenkin kantaa siltä osin näkyvissä kuin sen kantaminen asun alla tai umpikotelossa ei sen koon vuoksi ole mahdollista. Ampuma-asetta saa kantaa muiden havaittavissa olevalla tavalla vain, jos tehtävä tai tilanteen vaarallisuus poikkeuksellisesti sitä edellyttää.

Pykälän 3 momentissa säädetään voimankäyttövälineiden kantamisesta, jos vartioimistehtävässä käytetään muuta kuin vartijan asua. Tällöin voimankäyttövälineitä on kannettava asun alla siten, etteivät ne ole muiden havaittavissa.

Lain 32 §:ssä säädetään vartijan asun käyttämisestä. 1 momentin mukaan vartijan on vartioimistehtävissä oltava pukeutunut vartijana asuun. Saman vartioimisliikkeen palveluksessa olevien, samanlaisia tehtäviä suorittavien vartijoiden on oltava pukeutuneita yhdenmukaisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan, jos tehtävä sitä edellyttää, vartija saa käyttää myymälätarkkailussa ja muissa vastaavissa rikosten paljastamiseen liittyvissä tehtävissä sekä henkivartijatehtävissä ja arvokuljetustehtävissä muuta kuin vartijan asua. Muun kuin vartijan asun käyttämisestä päättää vastaava hoitaja toimeksiannoittain.

Pykälän 3 momentin mukaan vartijan asua saa käyttää vain vartija vartioimistehtävissä. Vartijan asusta tulee huolehtia siten, etteivät siihen kuuluvat asusteet joudu asiattomien haltuun.

Turvaamistehtäviin liittyvä muu lainsäädäntö

Turvaamistehtäviin liittyen on otettava huomioon myös muuta, kuin viranomaisia ja yksityisiä turvallisuuspalveluita koskevaa lainsäädäntöä. Säännökset ovat hajanaisesti eri säädöksissä.

Ampuma-aselain (1/1998) 17 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan laki ei koske valtion omistamien ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten hallussapitoa, jos perusteena hallussapidolle on valtion palveluksessa olevien, valtion oppilaitoksissa opiskelevien tai asevelvollisuuteen perustuvaa asepalvelusta taikka vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien henkilöiden tehtävien hoitaminen.

Kansainvälisten valtiovierailujen turvatehtäviin liittyvistä ampuma-aselain tarkoittamista luvista säädetään ampuma-aselain 64 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan luvan ampuma-aseen, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten hallussapitoon kansainvälisten valtiovierailujen turvatehtävien järjestämiseksi antaa ja peruuttaa Poliisihallitus. Pykälän 2 momentin mukaan lupa voidaan antaa, jos se on tarpeen erityissuojelua nauttivien henkilöiden henkilökohtaisen koskemattomuuden tai omaisuuden suojelemiseksi.

Matkustajatietojen luovuttamisesta muille viranomaisille säädetään majoitus- ja ravitsemustoiminnasta annetun lain (308/2006) 9 §:ssä. Pykälän mukaan majoitustoiminnan harjoittaja ja poliisi ovat salassapito-säännösten estämättä velvollisia pyynnöstä antamaan lain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja matkustajatietoja, jotka ovat tarpeen 1) rajavartiolaitokselle rajavalvontaa, rajatarkastusten suorittamista sekä rajavartiolaitokselle laissa säädetyn muun tehtävän suorittamista varten, 2) tullilaitokselle tullirikosten estämistä, paljastamista ja selvittämistä sekä rajatarkastusten suorittamista varten, 3) pelastusviranomaisille pelastustoimintaa varten, tai 4) terveydensuojeluviranomaisille tartuntatautien ehkäisemistä varten.

HE 187/2016 vp

Valmiuslain tarkoittamissa poikkeusoloissa valmiuslain 113 §:n 1 momentin mukaan sotilaallisen puolustusvalmiuden kohottamiseksi tai ylläpitämiseksi maa- tai vesialueen, rakennuksen taikka huone- tai varastotilan omistajan tai haltijan on luovutettava omistamansa tai hallinnassaan oleva maa- tai vesialue, rakennus tai huone- tai varastotila puolustusvoimien tai liikenne- ja viestintäministeriön hallintaan. Päätöksen hallinnan luovuttamisesta puolustusvoimille tekee puolustusvoimat ja hallinnan luovuttamisesta liikenne- ja viestintäministeriölle liikenne- ja viestintäministeriö. Valtioneuvoston asetuksella säädetään, missä kunnissa toimivaltuutta voidaan käyttää.

Pykälän 2 momentin mukaan vakituudessa asumiskäytössä olevan rakennuksen tai huoneiston hallinta on luovutettava vain erittäin painavien sotilaallisten syiden sitä edellyttäessä.

Pykälän 3 momentin mukaan puolustusvoimilla on oikeus 1 momentissa mainituilla alueilla ja tiloissa ryhtyä välittömästi tarvittaviin toimenpiteisiin varastotilojen, linnoituskohteiden, teiden ja muiden puolustuslaitteiden rakentamiseksi ja valmiuden ylläpitämiseksi.

Käytäntö puolustusvoimien turvaamistehtävissä

Nykytilassa puolustusvoimat voi pysyvässä käytössä olevilla alueillaan suorittaa puolustusvoimista annetun lain 18–23 a §:ssä tarkoitettuja vartio- ja päivystystehtäviä. Sama koskee puolustusvoimista annetun lain 14 §:ssä tarkoitettuja puolustusvoimien tilapäisesti käytössä olevia kiinteistöjä sekä valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa lain 113 §:n nojalla puolustusvoimien haltuun tulevia alueita ja tiloja. Jos vartio- ja päivystystehtävää suorittaa virassa oleva sotilas, voi voimankäyttövälineenä olla myös ase.

Muilla alueilla puolustusvoimilla ei ole erityisiä henkilösuojaustoiminnassa käytettäviä toimivaltuuksia. Puolustusvoimien vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä on tällöin käytössään yleinen kiinniotto-oikeus ja yleinen hätävarjeloikeus. Puolustusvoimat kuitenkin suorittaa henkilösuojaustehtäviä puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevilla alueiden lisäksi myös niiden ulkopuolella. Tällöin henkilösuojaustehtävät toteutetaan suojauksen suunnittelulla ja yleisellä varautumisella mahdollisten häiriötilanteiden varalta ilman mahdollisuutta käyttää erityisiä toimivaltuuksia kuten voimakeinoja.

Erilaisia henkilösuojaustehtäviä on puolustusvoimissa kaiken kaikkiaan vuosittain noin 50.

Puolustusvoimat tekee toiminnan edellyttämää yhteistyötä muiden sotilasorganisaatioiden kanssa. Yhteistyöllä pyritään tarpeellisten ulkomaisten tietojen saamiseen puolustusvoimien käyttöön uhka-arvion tueksi.

Ulkomailla tapahtuva henkilön turvaaminen perustuu isäntävaltion omaan lainsäädäntöön, sekä kriisinhallinta-alueilla isäntävaltion lainsäädännön lisäksi kriisinhallintaoperaatioista tehtyihin kansainvälisiin sopimuksiin ja muihin velvoittaviin asiakirjoihin. Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 27 §:n mukaisesti kriisinhallintaoperaatioissa suoritettavat yksittäiset palvelustehtävät perustuvat kriisinhallintaoperaatiolle asetettujen tehtävien ja tavoitteiden toteuttamiseen, joidenka perusteella arvioidaan voimakeinojenkäytön oikeutta.

Puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevien alueiden ulkopuolella yleinen toimivalta suorittaa turvaamistehtäviä on poliisilla. Poliisi arvioi omien käytäntöjensä mukaisesti sen, missä tilanteissa on ryhdyttävä erityisiin toimiin henkilön, kohteen tai omaisuuden suojaamiseksi.

Poliisin suorittaman uhka-arvion perusteella suojauksen tarve konkretisoituu etenkin kansainvälisessä politiikassa merkittävässä asemassa olevien henkilöiden kohdalla. Jos poliisin suorittamassa arviossa tilanteeseen ei liity riittävän merkittävää uhkaa, poliisi ei turvaamistehtävää suorita vaikka puolustusvoimat olisi ilmoittanut suojaamisen tarpeesta poliisille.

HE 187/2016 vp

Puolustusvoimien vieraan suojaaminen saattaa perustua siihen, että puolustusvoimien korkearvoinen vieras on tottunut saamaan tietyn tason turvajärjestelyt kohdemaissa. Tämän kaltaisilla asioilla ei ole merkitystä siihen, miten poliisi muodostaa oman arvionsa vallitsevasta uhasta ja suojaamisen tarpeesta.

Käytössään poliisilla on poliisilain määrittämät toimivaltuudet. Poliisilaissa määritellysti poliisi voi käyttää voimankäyttövälineitä.

Jos erityistä suojelua tarvitseva kohde nousee poliisin arviossa riittävälle tasolle, voidaan turvaamistehtävä suorittaa myös poliisin johdossa, niin että puolustusvoimat antavat tarvittavaa tukea. Tässä tapauksessa puolustusvoimien vartiointi ja päivystystehtävää suorittavilla virkamiehillä on käytössään puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevien alueiden ulkopuolella yleinen kiinniotto-oikeus eikä puolustusvoimien virkamiehellä ole käytössään erityisiä toimivaltuuksia.

Puolustusvoimien vartiointi- ja päivystystehtävää suorittavilla virkamiehillä ei ole mahdollisuutta käyttää erityisiä toimivaltuuksia.

Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain perusteella poliisi voi pyytää virka-apua puolustusvoimilta, jos se ei itse pysty tehtävää suorittamaan riittämättömien resurssien takia.

Käytännössä tämä vaihtoehto ei ole ollut käytössä, sillä turvaamistehtävän kohteen on ylitettävä riskiarvioinnissa poliisin omat rajat. Lisäksi poliisilla olisi oltava puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain mukaisesti pulaa resursseista suorittaa tarvittava turvaamistehtävä.

Puolustusvoimien erityistä suojaamista edellyttävän materiaalin kuljettaminen toteutetaan puolustusvoimien omana toimintana eikä poliisia taikka yksityisiä turvallisuuspalveluiden käyttöä ole pidetty mahdollisena tai tarkoituksenmukaisena. Puolustusvoimilla on oma sisäinen normistonsa näiden tehtävien suorittamisesta.

Puolustusvoimat suojaavat erityissuojattavia kuljetuksia saattajilla, joilla on oltava voimassa oleva puolustusvoimien voimakeinojen käyttöäjoikeus sekä hyväksytysti suoritettu ampumaaseen tasokoe. Edellä mainitut vaatimukset antavat oikeuden puolustusvoimissa kantaa voimankäyttövälineitä palvelustehtävissä.

Suojattavista kuljetuksista ei pääsääntöisesti ole ilmoitettu alueelliselle poliisilaitokselle, ellei kuljetuksen suojaaminen ole tarvinnut tuekseen poliisin apua.

Puolustusvoimien erityistä suojaamista vaativia kuljetuksia on vuositasolla noin 200.

1.3 Maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavat kohteet

Kemikaalilain (599/2013) 14 §:n mukaan puolustusvoimat valvoo kemikaalilain ja Euroopan unionin kemikaalilainsäädännön noudattamista maanpuolustuksen kannalta salassa pidettäviä kohteissa.

Painelaitelain (869/2009) 10 a §:n mukaan puolustusvoimat tarkastaa painelaitteet, jotka on asennettu kiinteästi puolustusvoimien hallinnassa oleviin maanpuolustuksen kannalta salassa pidettäviin kohteisiin, joihin on pääsy vain puolustushallinnon vakinaisella henkilökunnalla. Puolustusvoimat tarkastaa myös edellä tarkoitettujen painelaitteiden sijoituksen.

Vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annettu lain (390/2005) 3 §:n 2 momentin mukaan lain nojalla annetut valtioneuvoston asetukset eivät koske valtakun-

HE 187/2016 vp

nan turvallisuuden kannalta salassa pidettävissä kohteissa tapahtuvaa vaarallisten kemikaalien varastointia ja teollista käsittelyä.

Pykälän 3 momentin mukaan puolustusministeriön asetuksella säädetään tarkemmin valtakunnan turvallisuuden kannalta salassa pidettävissä kohteissa tapahtuvasta vaarallisten kemikaalien varastoinnista ja teollisesta käsittelystä.

Pykälän 4 momentissa säädetään vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain mukaisten viranomaiselle säädettyjen tehtävien hoitamisesta puolustushallinnon sisäisesti valtakunnan turvallisuuden kannalta salassa pidettävissä kohteissa.

Sähköturvallisuusasetuksen (498/1996) 17 §:n 1 momentin mukaan sähköturvallisuuslain 4-6 luvun säännöksiä varmennus- ja määräaikaistarkastuksen suorittajasta, ilmoituksista ja tietojen antamisesta ei sovelleta maanpuolustuksen kannalta salassa pidettävissä kohteissa.

Pykälän 2 momentin mukaan puolustushallinnosta vastaava ministeriö valvoo sähköturvallisuutta noudattaen sähköturvallisuuslakia sekä sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä.

Terveydensuojelulain 7 a §:n (129/2009) 1 momentin mukaan puolustusvoimat huolehtii laissa kunnan terveydensuojeluviranomaiselle säädettyistä tehtävistä maanpuolustuksen kannalta salassa pidettävissä kohteissa.

1.4 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

Ruotsi

Ruotsin lainsäädännössä ei ole henkilösuojausten/vast. tarkkaa määritelmää. Ruotsissa käsite henkilösuojaus (Personskydd) tarkoittaa laajempaa turvallisuuskokonaisuutta, johon kuuluvat muun muassa riski- ja uhka-arviointia ja suunnittelua turvallisuusuhkien vähentämiseksi.

Sotilaspoliisitoimintaa koskevassa asetuksessa (Förordning med reglemente för militärpolisens) säädetään sotilaspoliisin toimivaltuuksista. Asetuksen mukaan sotilaspoliisilla on poliisin toimivaltuuksin oikeus ryhtyä rikosentorjunnallisiin toimenpiteisiin puolustusvoimien alueella. Tällöin sotilaspoliisilla katsotaan olevan myös oikeus toimia henkilösuojaustehtävissä. Ruotsin lainsäädännössä ei ole tarkkaa määritelmää siitä, mitä asetuksessa tarkoitetaan toimivaltuuksilla puolustusvoimissa (inom Försvarmakten), mutta tässä yhteydessä sen katsotaan rajoittuvan puolustusvoimien käytössä ja hallinnassa oleviin alueisiin. Tällaisia alueita ovat esimerkiksi Ruotsin suojelulaissa (Skyddslag) suojelukohteeksi säädetyt tilat, rakennukset ja alueet (Skyddslag 5 §).

Sotilaspoliisin katsotaan olevan myös toimivaltainen toimimaan henkilösuojaustehtävissä ulkomaalaisten vierailijoiden suojelemiseksi puolustusvoimien alueella.

Ruotsin lainsäädännössä ei ole sääntelyä sotilaspoliisin henkilösuojaustoiminnasta tai sitä vastaavasta toiminnasta puolustusvoimien alueen ulkopuolella.

Tanska

Tanskassa poliisi on vastuussa yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta kaikilla alueilla mukaan lukien henkilösuojaustehtävät riippumatta siitä tapahtuvatko ne yleisellä alueella vai sotilasalueella. Poikkeuksellisissa tilanteissa puolustusvoimien sotilaspoliisiosasto voi suorittaa sotilashenkilön henkilösuojaustehtävän tiiviissä yhteistyössä poliisin kanssa.

Tanskassa sotilaallisten kuljetusten suojaamista säännellään voimankäytöstä ase- ja ammuskuljetusten suojaamisesta annetussa puolustusvoimien pääesikunnan määräyksessä (Midlerti-

HE 187/2016 vp

dige retningslinjer för användelse af magt i förbindelse med bevogtning af våben- og ammunitionstransporter). Määräyksen nimenomaisen säännöksen mukaan ainoastaan poliisilla on toimivalta käyttää voimakeinoja siviilejä vastaan. Toisin sanoen yleisellä alueella kuljetusta suojaavalla sotilaalla on käytössään samat oikeudet kuin normaalilla siviilillä, eli sotilas voi turvautua hätävarjeluun, yleiseen kiinniotto-oikeuteen ja varastetun omaisuuden takaisin ottamiseen.

Tanskan puolustusvoimaleissa (Forsvarsloven) säädetään puolustusvoimien antamasta avusta muille viranomaisille toisen ministeriön pyynnöstä. Poliisia Tanskan puolustusvoimat voi avustaa oikeusministeriön pyynnöstä joko yleisen avunannon tai erityisen avunannon perusteella. Yleisen avunannon tehtävissä, kuten tavanomaisissa kuljetuksissa tukemisessa ja yleisten alueiden valvonnassa, ei lähtökohtaisesti ole odotettavissa kanssakäymistä puolustusvoimien ja siviilien välillä.

Viranomaisen erityisessä avustamisessa, kuten vastaanottokeskusten vartioimisessa ja vankien siirtämisessä, kanssakäymistä puolustusvoimien ja siviilien välillä voidaan odottaa tapahtuvan. Erityisessä avustamisessa poliisilla säilyy yksinomainen oikeus käyttää voimaa eikä puolustusvoimat saa käyttöönsä poliisille kuuluvia toimivaltuuksia. Olosuhteista riippuen puolustusvoimat voi saada voimakeinojen käyttöä oikeuden poliisitehtävässä ainoastaan poliisin nimenomaisesta käskystä yksittäistapauksessa.

Norja

Norjassa sotilaspoliisin toimivaltuuksista säädetään laissa (Lov om politimyndighet i det militære forsvar) ja sen nojalla annetussa asetuksessa (Forskrift om utøvelse av politimyndighet i det militære forsvar).

Lain mukaan sotilaspoliisilla ja sotilasvartijalla on poliisin toimivaltuudet toimiessaan puolustusvoimien alueella tai sen välittömässä läheisyydessä. Sotilasvartijalla tarkoitetaan myös siviilihenkilöitä, jotka ovat puolustusvoimien palveluksessa. Asetuksen mukaan sotilasalue käsittää puolustusvoimien hallinnassa olevat tai sotilaallisiksi alueiksi julistetut alueet. Sotilasalueeksi rinnastetaan myös sotilasalueet ja -kulkuneuvot sekä puolustusvoimien sotilaallisiin kuljetuksiin käytetyt, puolustusvoimien hallinnassa olevat siviilialueet ja kulkuneuvot. Myös leirit, asemapaikat, komentopaikat ja muut vastaavat alueet katsotaan olevan sotilasalueita.

Sotilasalueen välitön läheisyys käsittää sotilasalueelle pääasiallisina kulkuväylinä toimivat tiet ja alueet, joista käsin olisi mahdollista vahingoittaa tai häiritä sotilasalueen rauhaa, järjestystä ja turvallisuutta.

Sotilasalueen ja sen välittömän läheisyyden ulkopuolella sotilaspoliisin toimivalta on rajattu koskemaan liikenteenohjausta. Oikeus liikenteenohjaukseen koskee vain tilanteita, joissa sille on sotilaallisin syin oikeutettu tarve. Poikkeusoloissa sotilasvartijalla, joka sodan aikana tai valmiudessa vartioi sotilaallisen kohteen ulkopuolella olevaa kohdetta, on sotilasaluetta koskevat toimivaltuudet. Vastaavat toimivaltuudet ovat myös rauhan aikana, kun vartioidaan määrättyjä kohteita poliisin pyynnöstä.

Puolustusvoimien palvelusohjesäännön mukaan puolustusministeriö voi hyväksyä siviilialueen tilapäisen käytön sotilaallisena alueena. Tätä sovelletaan ulkomaisten sotilasosastojen vierailujen yhteydessä, kun heidät majoitetaan siviilirakennuksiin kuten leirintäalueille ja hotelleihin.

1.5 Nykytilan arviointi

Henkilösuojaus

HE 187/2016 vp

Puolustusvoimien tehtävät on kirjattu puolustusvoimista annetun lain 2 §:ään. Tämän lainkohdan 2 momentin mukaan puolustusvoimien muista tehtävistä säädetään erikseen. Puolustusvoimista annetun lain 2 lukuun on koottu puolustusvoimien 2 §:ssä mainittujen tehtävien hoitamiseksi tarvittava toimivalta joko omina säännöksinä tai viittauksina olemassa oleviin lakeihin.

Puolustusvoimien henkilösuojaustehtävää ei puolustusvoimista annettua lakia säädettäessä otettu puolustusvoimien nimenomaiseksi tehtäväksi. Sinänsä puolustusvoimien tehtävänä on lain 2 §:n 1 momentin 2 a kohdan mukaan muiden viranomaisten tukeminen laissa säädettyin edellytyksin. Tämän lainkohdan mukaan puolustusvoimien tehtävänä on muiden viranomaisten tukeminen, johon kuuluu virka-apu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, terrorismirikosten estämiseksi ja keskeyttämiseksi sekä muuksi yhteiskunnan turvaamiseksi.

Puolustusvoimien henkilösuojaustehtävä, etenkin siltä osin kuin se toteutettaisiin erityisin toimivaltuuksin puolustusvoimien hallinnassa olevien alueiden ulkopuolella, ei sisälly eikä sitä voida johtaa puolustusvoimista annetun lain 2 §:ssä tarkoitetuista tehtävistä. Tehtävästä ei ole myöskään muualla laissa erikseen säädetty.

Tästä syystä vallitsevassa oikeustilassa sotilasalueiden tai -kohteiden ulkopuolella puolustusvoimilla ei ole erityisiä henkilösuojaustoiminnassa käytettäviä toimivaltuuksia.

Puolustusvoimien pysyvässä hallinnassa olevilla alueilla puolustusvoimilla on jo olemassa olevilla toimivaltuuksillaan mahdollista taata suojattavien henkilöiden turvallisuus, vaikka puolustusvoimille ei olekaan erikseen säädettyä henkilösuojaustehtävää. Puolustusvoimien hallinnassa olevilla alueilla tapahtuvaan puolustusvoimien toiminnan toimivaltuussääntelyyn ei voida katsoa liittyvän ongelmia. Puolustusvoimien pysyvässä hallinnassa olevilla alueilla perusteet voimakeinojen käytölle ovat puolustusvoimista annetun lain 18–23 a §:ssä. Voimakeinojen käyttöön oikeutettuja ovat vartio- ja päivystystehtävää suorittavat virkamiehistä ja heidän koulutuksestaan säädetään oleskelu- ja vierailuluvista, kieltotauluista, vartio- ja päivystystehtävää suorittavan virkamiehen koulutuksesta sekä ammattisotilaan perustaidoista ja kunnosta annetussa puolustusministeriön asetuksessa.

Puolustusvoimista annetun lain 14 §:n tarkoittama puolustusvoimien tilapäinen oikeus käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä on tarkoitettu nimenomaisesti puolustusvoimien harjoitustoimintaan. Lisäksi pykälän 2 momentin mukaan puolustusvoimilla ei ole tällaisissa tapauksissa oikeutta käyttää muun muassa kiinteistöillä olevia asuinrakennuksia. Puolustusvoimat ei voi käyttää oikeuttaan käyttää kiinteistöä tilapäisesti turvaamistehtäviin liittyen.

Lain 15 §:n mukaan puolustusvoimat voi kieltää asiattomilta puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai kohteessa liikkumisen tai rajoittaa sitä, jos sotilaalliset syyt tai ulkopuolisten suojaaminen vaaroilta välttämättä sitä vaatii. Puolustusvoimista annetun lain 23 §:ssä säädetään sotilaan ja sotilasesimiehen voimankäytöstä. Pykälän 1 momentin mukaan säännöksen tarkoittama sotilas voi käyttää momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia, kun joku sotilaan pysähtymiskäskystä huolimatta lähestyy vartioitavaa kohdetta tai aluetta, jonne tuleminen on kielletty. Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että puolustusvoimista annetun lain 23 §:n toimivaltuudet olisivat voimassa myös puolustusvoimien tilapäisessä käytössä olevilla alueilla. Toimivaltuuden alueellinen ulottuvuus ei kuitenkaan käy tarkasti säännöksen sanamuodosta ilmi.

Puolustusvoimien tilapäisessä käytössä olevilla alueilla tapahtuvaan puolustusvoimien toimintaan ei liity nykytilassa ongelmia.

Puolustusvoimista annetun lain 2 §:n 2 momentin mukaan puolustusvoimien muista kuin pykälässä luetelluista tehtävistä säädetään erikseen. Tällä hetkellä puolustusvoimien hallinnassa

HE 187/2016 vp

olevien alueiden ulkopuolella tapahtuvat turvaamistehtävät perustuvat poliisin pyytämään virka-apuun. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennaltaehkäiseminen kuuluvat poliisin tehtäviin.

Henkilösuojaukseen liittyvien tehtävien lainsäädännöllinen pohja perustuu vallitsevassa oikeustilassa puolustusvoimien virka-avusta annetun lain 1 §:n 1 momentin 4 kohdan ja 2 momentin sääntelyyn. Lainkohtien mukaan puolustusvoimien on annettava poliisille virka-apua henkilöiden ja omaisuuden tilapäiseksi suojaamiseksi sekä kansainvälistä erityissuojelua nauttiviin henkilöihin kohdistuvien rikosten ehkäisemiseksi poliisilla on oikeus saada muunkinlaista virka-apua.

Henkilösuojaustehtäviä koskevasta vallitsevasta oikeustilasta on mainittu sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain hallituksen esityksessä (HE 30/2013 vp.), jonka mukaan puolustusvoimien henkilösuojaukseen liittyvien tehtävien lainsäädännöllinen pohja on puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa eikä esityksessä esitetä tähän muutoksia.

Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa edellytetään aina poliisin virka-apupyynnön puolustusvoimille. Tämä tarkoittaa sitä, ettei puolustusvoimilla ole mahdollisuutta osallistua turvaamistehtävään puolustusvoimien hallinnassa olevien alueiden ulkopuolella ilman poliisin esittämää virka-apupyynnön. Virka-apusääntelyä ja siihen liittyviä käytäntöjä on voitu pitää jossain määrin epäkäytännöllisenä.

Puolustusvoimien pysyvässä hallinnassa olevien alueiden ulkopuolella tapahtuvaan turvaamistehtävään liittyvää toimivaltaa ei kuitenkaan voida perustaa virka-apusääntelyyn jo pelkästään perustuslain vaatimusten johdosta, sillä viranomaisten toimivallasta on säädettävä nimenomaisesti; perustuslain 119 §:n 2 momentin mukaan valtiohallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä.

Puolustusvoimat sekä poliisi tekevät tiivistä yhteistyötä henkilösuojauksen ja kuljetusten suojauksen uhka-arvioon liittyvien tietojen vaihdossa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että poliisin suorittama arvio vastaisi puolustusvoimien omaa tarvetta turvaamistehtäville. Erilaiseen arvioon vaikuttaa se, että poliisin uhka-arvio perustuu yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle perustuvan uhkan arviointiin eikä siinä voida ottaa huomioon puolustusvoimien erityistä suojaukselta tarvitseviin henkilöihin, vieraisiin, alueisiin, omaisuuteen taikka tietoon liittyviä erityispiirteitä, joita voivat olla esimerkiksi puolustusvoimien korkea-arvoisen vieraan edellyttämä turvataso. Lisäksi puolustusvoimien vieraan suojelun tarpeeseen voi vaikuttaa esimerkiksi se, ettei vieraan oman organisaation tarvitse erikseen perehtyä jokaisen vierailumaan turvallisuuden erityispiirteisiin tilanteissa, joissa he voivat luottaa vierailuvalltion voivan taata vierailun riittävän korkean suojelun.

Puolustusvoimista annetun lain 23 §:n (sotilaan ja sotilasesimiehen voimankäyttö) soveltaminen puolustusvoimien turvaamistehtäviin ja sen alueellinen soveltaminen ei ole täysin selvä. Lainkohdan mukaan vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla, rikoslain 45 luvun 27 §:ssä tarkoitettulla sotilaalla, on käytössään vastarinnan murtamiseksi tarpeelliset voimakeinot, joita voidaan pitää puolustettavina, kun otetaan huomioon joukon tai vartioitavan kohteen tai alueen turvallisuus, virka- tai palvelustehtävän laatu ja vastarinnan vaarallisuus.

Lainkohta antaa toimivallan rikoslain 45 luvun 27 §:ssä tarkoitettulle sotilaalle ainakin puolustusvoimien pysyvässä hallinnassa olevilla alueilla.

Lainkohdan hallituksen esityksen perustelujen mukaan (HE 262/2006 vp, sivu 39) pykälän toimivaltuuksia voidaan käyttää asiasidonnaisesti rajoittamatta niitä kohteen kuten omaisuuden tai henkilöiden sijainnin mukaan. Nämä toimivaltuudet on kytketty yhteen valmiustilanteen edellyttämään, myös sotilaallisten voimakeinojen käyttöä mahdollisesti vaativaan toiminnassa.

HE 187/2016 vp

taan. Tällä lainsäätäjällä lienee tarkoitettu valmiustilanteen edellyttämää toimintaa. Perustuslain vaatimusten mukaisesti tällaisesta toimivallasta olisi kuitenkin säädettävä nimenomaisesti lailla.

Ampuma-aselain 17 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan ampuma-aselaki ei koske ampuma-aseiden hallussapitoa, jos perusteena on valtion palveluksessa olevien henkilöiden tehtävien hoitaminen. Koska puolustusvoimien virassa olevien turvaamistehtäviä suorittavien henkilöiden tehtävänä ei voida katsoa olevan turvaamistehtävien taikka vartio- tai päivystystehtävän suorittaminen puolustusvoimien hallinnassa olevien alueiden ulkopuolella, voidaan katsoa, etteivät tehtäviä suorittavat puolustusvoimien virkamiehet ole ampuma-aselain soveltamisalan ulkopuolella tältä osin.

Ongelmaksi ei sinänsä muodostu se, että virkamies, jonka tehtävänä on henkilösuojaustoiminta, kantaisi mukanaan voimankäyttövälineitä. Ongelmaksi muodostuu se, ettei tällä hetkellä ole säädetty puolustusvoimien hallinnassa olevien alueiden ulkopuolella tapahtuvaa voimankäyttövälineiden tai ampuma-aseen kantamista edellyttävää tehtävää. Voimassa olevan lainsäädännön kannalta ongelmalliseksi muodostuvatkin muut henkilösuojaukseen liittyvät toimivaltuudet. Ilman nimenomaista toimivaltuutta sovelletaan pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 2 §:n yleistä kiinniotto-oikeutta sekä rikoslain 4 luvun 4 §:n hätävarjelua koskevia säännöksiä.

Henkilösuojaustehtävää näissä tilanteissa suorittavien virkamiesten oikeusturvaa ei voida pitää asianmukaisena. Nykytilaa ei voida pitää tyydyttävänä puolustusvoimien henkilösuojaustehtävien osalta.

Puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuuden suojaaminen

Vaikka myös puolustusvoimien erityistä suojaamista vaativat omaisuuskuljetukset tapahtuvat alueella, jolla yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta huolehtii poliisi, voidaan tällaisten kuljetusten suojaamistehtävän katsoa perustuvan puolustusvoimista annetun lain 2 §:n 1 momentin 1 kohtaan. Suojattavilla kuljetuksilla pyritään varautumaan tilanteisiin, joissa joudutaan puolustamaan Suomea sotilaallisesti.

Puolustusvoimien erityisten materiaalikuljetusten suojaamisen tarve perustuu kuljetettavan materiaalin merkitykseen maanpuolustukselle ja operatiiviselle käytettävyydelle, materiaalin rahalliseen arvoon tai vaikeaan saatavuuteen, rikolliseen käyttötarkoitukseen soveltuvuuteen, materiaalin puolustusvoimille aiheuttamaan julkisuuskuvaan ja maineen hallintaan sekä kuljetettavan materiaalin vaarallisuuteen. Puolustusvoimien erityistä materiaalikuljetusten suojaaminen on tärkeää myös sivullisten turvallisuuden takaamiseksi.

Kuljetusten erityinen suojaamisen tarve voi perustua myös kaupallisiin sopimuksiin, joiden ehtoissa saatetaan hyvinkin yksityiskohtaisesti määritellä esimerkiksi kaupan kohteena olevan materiaalin suojauksen vaatimukset ja suojaamisessa käytettävät menetelmät sekä käytännön järjestelyt. Sopimuksia sekä niiden ehtojen noudattamista valvotaan toimittajaosapuolen tekemin tarkastuksin. Sopimusehtojen tavoitteena on sivullisten turvallisuuden varmistaminen niin kaupan osapuolen valtion sisällä kuin kansainvälisesti.

Puolustusvoimilla ei kuitenkaan ole erityistä laissa säädettyä toimivaltaa suojata kuljetuksiaan puolustusvoimien pysyvässä hallinnassa olevien alueiden ulkopuolella. Vaikka erityisen omaisuuden kuljetusten suojaamista koskevan tehtävän voitaisiinkin katsoa sisältyvän puolustusvoimien lakisäätöihin tehtäviin, puolustusvoimien virkamiehen voimakeinojen käyttöä arvioitaisiin puolustusvoimien pysyvässä hallinnassa olevien alueiden ulkopuolella osalta pakkokeinolain 2 luvun 2 §:n yleisen kiinniotto-oikeuden ja rikoslain 4 luvun 4 §:n hätävarjelua koskevien säännöistä kautta.

HE 187/2016 vp

Nykytilaa ei voida pitää puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuuden suojaamisen osalta tyydyttävänä. Etenkin turvaamistehtävää näissä tilanteissa suorittavien virkamiesten oikeusturvaa ei voida pitää asianmukaisena.

Maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavat kohteet

Edellä nykytilan kohdassa 1.3 mainitut säännökset antavat puolustushallinnolle poikkeustoimivallan suorittaa hallinnonalan sisäisesti lain vaatimat viranomaistarkastukset, jos kohteet ovat maanpuolustuksen kannalta salassa pidettäviä. Vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 3 §:n maininta valtakunnan turvallisuuden kannalta salassa pidettävistä kohteista katsotaan tarkoittavan samaa asiaa kuin maanpuolustuksen kannalta salassa pidettävät kohteet.

Lainkohdat eivät kuitenkaan säädä tarkemmin taikka anna asetuksenantovaltuutta säätää tarkemmin siitä, mitkä ovat maanpuolustuksen kannalta salassa pidettäviä kohteita tai miten ne määritellään. Vaikka vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 3 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että valtakunnan turvallisuuden kannalta salassa pidettävistä kohteista säädetään tarkemmin puolustusministeriön asetuksella, ei puolustusministeriön asetuksenantovaltuudesta ole nimenomaisesti säädetty.

Maanpuolustuksen kannalta salassa pidettävien kohteiden määrittely ei ole ollut selkeää. Nykytilassa määrittely on tapahtunut puolustusvoimien sisäisillä määräyksillä, mikä on osaltaan vaikeuttanut yleisesti valvontaa suorittavien viranomaisten sekä puolustusvoimien valvontaa suorittavien virkamiesten toimintaa ja aiheuttanut epäselvyyksiä. Maanpuolustuksen kannalta salassa pidettäviä kohteita ei voida myöskään pitää tarkkana nimityksenä kohteiden suojaamisesta ja suojauksesta.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on parantaa puolustusvoimien mahdollisuutta puolustusvoimien alueiden ulkopuolelle suojata puolustusvoimien henkilöstöön kuuluvien, puolustusvoimien vierana olevan vieraan valtion sotilasjohtoon kuuluvien tai kansainvälistä järjestöä edustavien erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuutta sekä puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten suojaaminen riittävällä tavalla niin, ettei muille viranomaisille aiheutettaisi turvaamistehtävillä tarpeetonta rasitusta.

2.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Nykytilan kehittäminen

Nykytilassa puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevien alueiden ulkopuolella tapahtuvat turvaamistehtävät säilyisivät poliisin toimivallassa eikä puolustusvoimilla näin ollen olisi itenäistä toimivaltaa turvaamistehtävien osalta. Puolustusvoimien turvaamistehtävää suorittavat virkamiehet toimisivat kaikissa tilanteissa puolustusvoimien pysyvässä hallinnassa olevien alueiden ulkopuolella hätävarjeluperusteisesti, minkä perusteella kulloisessakin tilanteessa mahdollisesti käytettyjä voimakeinoja arvioitaisiin jälkikäteen.

Nykytilan säilyttäminen ei kuitenkaan ratkaisisi puolustusvoimien virkamiesten toimivallan alueelliseen laajuuteen liittyviä ongelmia, vaan puolustusvoimilla olisi edelleen erilainen toimivalta turvaamistehtävän päämäärän toteuttamiseksi puolustusvoimien alueilla ja niiden ulkopuolella. Lisäksi puolustusvoimilla ei voitaisi edelleenkaan katsoa olevan selkeää tehtävää turvaamistehtäviin liittyen, etenkin henkilösuojaukseen.

HE 187/2016 vp

Ilman uusia toimivaltuuksia turvaamistehtävää suorittavat virkamiehet eivät voisi puuttua uhkaavaan tilanteeseen ennen varsinaista hätävarjelua edellyttävää tilannetta, jolloin teko on jo alkanut tai välittömästi uhkaava. Uhkaaja saattaa pystyä saavuttamaan tavoitteensa osittain tai jopa kokonaan, jos turvaamistehtävää suorittava virkamies ei pystyisi riittävän ajoissa vaikuttamaan tilanteeseen.

Turvaamistehtäviä olisi mahdollista suorittaa myös poliisin pyytämään virka-apuun pohjautuen. Turvaamistehtävien suorittaminen virka-apuperusteisesti sitoisi kuitenkin kahden viranomaisen resursseja siinä määrin, ettei sitä voida pitää tarkoituksen mukaisena. Koska tällaisissa tilanteissa puolustusvoimat tarvitsevat poliisin resursseja, voitaisiin tämä katsoa ennemminkin puolustusvoimien pyytämäksi virka-avuksi poliisilta, mitä olisi tällä hetkellä pidettävä lainsäädännön tarkoituksen vastaisena.

Jotta nykytilaa voitaisiin kehittää, olisi poliisin pystyttävä tarjoamaan puolustusvoimille aiempaa paremmin turvaamistehtävien edellyttämiä resursseja. Etenkin puolustusvoimien erityistä suojaamista edellyttävän materiaalin kuljetusten osalta poliisilla ei ole mahdollisuuksia antaa tarvittavaa apua puolustusvoimille tehtävien lukuisan määrän vuoksi.

Yksityisten turvallisuuspalveluiden käyttäminen

Nykytilan kuvauksesta käy ilmi, yksityisistä turvallisuuspalveluista annettu laki antaa yksityisille turvallisuuspalveluille mahdollisuuden ottaa vastaan henkilön koskemattomuuden suojaamista tai omaisuuden vartiointia koskevia toimeksiantoja.

Yksityisten turvallisuuspalveluiden käyttö ei ole käytännössä täysin ongelmaton. Etenkin taloudelliset ja sopimukseen liittyvät seikat saattavat olla käytännössä esteenä yksityisten turvallisuuspalveluiden käytölle.

Yksityiset turvallisuuspalvelut ovat yksityisiä toimijoita, jotka toimivat liiketaloudellisista lähtökohdista. Tämä on johtanut muun muassa siihen, ettei puolustusvoimien henkilösuojaustehtävissä vaadittavien kaikkien toimintamahdollisuuksien, kuten aseellinen henkilösuojaus, kysyntää ole pidetty riittävän suurena kaikissa yksityisiä turvallisuuspalveluita tarjoavissa yrityksissä. Tämän takia esimerkiksi aseelliseen henkilösuojaukseen liittyvien palveluiden hinnoittelu voi olla varsin korkea, minkä takia niiden hankkiminen puolustusvoimien tarkoitukseen ei ole taloudellisesti järkevää ja tarkoituksenmukaista.

Koska yksityisten turvallisuuspalveluiden toiminta puolustusvoimien suuntaan perustuisi sopimukseen, saattaisi toiminta olla etenkin tilanteissa, joita sopimus ei kata, hankalaa. Turvaamistehtävissä tilanteet ja suunnitelmat saattavat muuttua nopeasti, joten jäykkä taloudellisista lähtökohdista lähtevä sopimusperusteinen palvelu ei välttämättä pystyisi tarjoamaan riittäviä toimintaedellytyksiä muuttuneessa tilanteessa. Lisäksi palvelun tarjoajan kanssa sovitaan usein etukäteen mahdollisista lisätoista, jollaisia sopimuksen solmimisen jälkeen muuttuneessa tilanteessa tehtävät työt saattaisivat olla. Tämäkin osaltaan saattaisi nostaa yksityisen turvallisuuspalvelun käytön kustannuksia.

Lisäksi puolustusvoimilla ei olisi työnjohdollista määräämisoikeutta yksityisen turvallisuuspalvelun vartioihin, jotka toimivat yksityisiä turvallisuuspalveluita tarjoavan yrityksen palveluksessa.

Puolustusvoimien suojaamista tarvitsevat vierailut voivat olla luonteeltaan poliittisesti sensitiivisiä. Vierailuiden yhteydessä käsitellään tyypillisesti aiheita ja aineistoa, jotka ovat salassa pidettäviä. Vaikka yksityisistä turvallisuuspalveluista annetussa laissa onkin säädetty salassapitovelvollisuudesta ja salassapidosta voidaan käytännössä sopia kattavasti palveluita tarjoavan yrityksen kanssa, puolustusvoimat ei pystyisi, verrattuna omiin virkamiehiinsä, varmistua

HE 187/2016 vp

täysin ulkopuolisen toimijan työntekijöiden pysyvyydestä, osaamisesta sekä luotettavuudesta. Lisäksi salassapitovelvollisuuden valvonta voisi olla käytännössä hyvinkin haasteellista.

Puolustusvoimia koskevan lainsäädännön kehittäminen

Puolustusvoimien turvaamistehtävät sisältäisivät henkilösuojaustehtävän, joka käsittäisi puolustusvoimien vieraana olevan vieraan valtion sotilasjohtoon kuuluvien, kansainvälistä järjestöä edustavien tai puolustusvoimien erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuuden suojaamisen sekä puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskettomuuden suojaamisen.

Puolustusvoimien toteuttama henkilösuojaustehtävä perustuu aina suojattavaan henkilöön kohdistuvien uhkien arviointiin Suomessa. Vaikka puolustusvoimat tekevät tiivistä yhteistyötä poliisin kanssa uhka-arvion laatimisessa, voi puolustusvoimien vieraiden kohdalla puolustusvoimien uhka-arvio päättyä erilaiseen lopputulokseen suojaamisen tarpeen osalta. Erilaiseen arvioon voi vaikuttaa muun muassa se, että poliisin uhka-arvio perustuu yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle perustuvan uhkan arviointiin eikä siinä voida ottaa huomioon puolustusvoimien erityistä suojausta tarvitseviin vieraisiin, alueisiin, omaisuuteen taikka tietoon liittyviä erityispiirteitä, joita voivat olla esimerkiksi puolustusvoimien korkea-arvoisen vieraan edellyttämä turvataso.

Lisäksi suojauksen tarpeeseen voi vaikuttaa se, ettei puolustusvoimien vieraan oman organisaation tarvitse erikseen perehtyä jokaisen vierailumaan turvallisuuden erityispiirteisiin tilanteissa, joissa he voivat luottaa vierailuvaltion takaamaa vieraan riittävän korkeaan suojeluun. Riittävään jatkuvaan suojaukseen liittyy myös se, että suojausta voidaan antaa jatkuvasti saman toimijan toimesta riippumatta siitä, missä puolustusvoimien vieraana oleva henkilö vierailuohjelman mukaisesti liikkuisi.

Puolustusvoimien erityistä suojaamista tarvitseva henkilö voisi olla esimerkiksi puolustusvoimien komentaja tai eräät muut yksittäiset maanpuolustuksen kannalta olennaiset henkilöt. Turvallisuustilanteen nopeasta muutoksesta voi johtua, että eräitä puolustusvoimien virkamiehiä olisi pystyttävä suojelemaan kulloisessakin poikkeuksellisessa tilanteessa.

Puolustusvoimat voivat tällä hetkellä taata suojauksen puolustusvoimien omilla alueilla. Etenkin henkilösuojaustehtävissä olisi tarkoituksen mukaista pystyä jatkamaan puolustusvoimien vieraan suojausta myös puolustusvoimien alueiden ulkopuolella tehtävän katkeamattomaksi suorittamiseksi.

Puolustusvoimien virkamiesten turvaamistehtäviin liittyvien toimivaltuuksien lisäämistä puolustusvoimien pysyvässä hallinnassa olevien alueiden ulkopuolella voitaisiin pitää perusteltuna myös poliisin rajallisten resurssien takia. Etenkään puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten suojaamisen osalta poliisilla ei ole mahdollisuuksia antaa tarvittavaa apua puolustusvoimille tehtävien lukuisan määrän vuoksi.

2.3 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä esitetään, että puolustusvoimista annettuun lakiin säädettäisiin nimenomainen tehtävä puolustusvoimille suojata puolustusvoimien henkilöstöön kuuluvan, puolustusvoimien vieraana olevan vieraan valtion sotilasjohtoon kuuluvan ja kansainvälistä järjestöä edustavan erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuus. Henkilösuojaustehtävässä puolustusvoimien virkamiehellä olisi käytössä hätävarjelunkaltainen toimivaltuus.

Lisäksi laissa säädettäisiin puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten suojaamisesta. Puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten suojaamistehtävässä puolustusvoimien virkamies voisi tilanteen ollessa riittävän vakava kuljetuksen välittömässä läheisyydessä eris-

HE 187/2016 vp

tää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue tai kieltää tai rajoittaa liikkumista sekä poistaa henkilö paikalta.

Esitetyt toimivaltuudet parantaisivat turvaamistehtäviä suorittavien puolustusvoimien virkamiesten oikeusturvaa. Lisäksi esitys parantaisi yleistä turvallisuutta.

Esitettäviä toimivaltuuksia voitaisiin käyttää yleisellä paikalla. Lisäksi puolustusvoimista annettuun lakiin otettaisiin uudet pykälät varautumisesta voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittamisesta sekä ampuma-aseen käytöstä. Sääntely vastaisi voimassaolevan poliisilain ja rajavartiolaitoksen sääntelyä. Tämä olisi perusteltua, jotta viranomaisten toiminta ja peruseriaatteen olisivat samankaltaiset.

Puolustusvoimista annetun lain sotilaan, sotilasesimiehen ja turvamiehen voimakeinojen käyttöä koskevaan pykälään lisättäisiin säännös oikeudesta virantoimituksessa hätävarjeluun siten kuin rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Tällaisessa hätävarjelussa rikoslain 45 luvun 27 §:ssä tarkoitettu sotilas sekä turvamies toimisivat virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjelussa käytettyjen voimakeinojen puolustettavuutta olisi otettava huomioon edellä tarkoitettulle sotilaille ja turvamiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Esityksellä parannettaisiin lisäksi puolustusvoimien toimintamahdollisuuksia kehitettäessä ja kohotettaessa valmiutta. Näissä tilanteissa muiden viranomaisten resurssit saattavat olla sidottuina muihin yhteiskunnan toiminnan kannalta merkittäviin tehtäviin, jolloin puolustusvoimien olisi pystyttävä suojaamaan tiettyjä keskeisiä henkilöstönsä kuuluvia henkilöitä ja puolustust materiaalin siirtämistä riittävällä tavalla.

Ehdotuksen mukaan maanpuolustuksen kannalta salassa pidettävistä kohteista käytettäisiin vastaisuudessa nimitystä maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavat kohteet, mikä kuvaisi paremmin kohteiden ja niissä tapahtuvan toiminnan suojaamista. Näiden kohteiden määrittely ja niihin sovellettavista käytännöistä säädettäisiin puolustusministeriön asetuksella, mikä selkeyttäisi rajanvetoa yleisen toimivallan nojalla kohteita tarkastaviin viranomaisiin.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksessä ehdotetut lisätoimivaltuudet erityiskoulutuksen saaneen puolustusvoimien virkamiehelle aiheuttavat tarpeen lisäkouluttaa noin 50 henkilöä. Tälle henkilöstölle olisi järjestettävä koulutustilaisuuksia lain muutoksesta johtuen. Koulutuksesta aiheutuu noin 100 000 euron kertakustannukset kohdistuen pääasiassa koulutukseen osallistuvien virkamatkakuluihin. Lisäksi koulutusta olisi täydennettävä työpaikkakohtaisella lisäkoulutuksella, mikä ei aiheuta merkittäviä lisäkustannuksia.

Esitys voidaan toteuttaa puolustusministeriön hallinnonalan nykyisten määrärahojen puitteissa.

3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksellä ei muutettaisi viranomaisten välistä vastuunjakoa. Erityiskoulutuksen saaneet puolustusvoimien virkamiehet toimisivat esitetyin rajatuin lisätoimivaltuuksin yleisesti käytetyllä alueella eli alueella, jossa poliisi vastaa poliisilain perusteella yleisestä turvallisuudesta ja järjestyksestä.

Puolustusvoimien turvaamistehtävistä ei saisi syntyä sellaista kuvaa, että puolustusvoimat vastaa yleisen turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämisestä, joka kuuluu yksinomaan poliisille. Lakiesityksessä säädettäisiin puolustusvoimille velvollisuus pitää poliisi tietoisena puolustus-

voimien turvaamistehtävästä, jotka tapahtuisivat yleisellä paikalla. Tämä mahdollistaisi sen, että turvaamistehtävästä vastuun voisi tarvittaessa ottaa poliisi tilanteen niin vaatiessa. Lisäksi turvaamistehtäviä voitaisiin suorittaa poliisi yleisjohdossa. Esitetyn toimintamallin ei voitaisi katsoa lisättävän poliisiin hallinnollista raskautta.

3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esitys laajentaisi puolustusvoimien erityiskoulutuksen saaneiden virkamiesten toimivaltuuksia puolustusvoimien alueiden ulkopuolelle. Yleisillä alueilla lisätoimivaltuuksien kohteeksi voitavat joissain tilanteissa joutua myös ulkopuoliset henkilöt.

Lakiesitys parantaisi puolustusvoimien kykyä suojata yleisellä paikalla puolustusvoimien henkilöstöön kuuluvien, puolustusvoimien vieraana olevan vieraan valtion sotilasjohtoon kuuluvien ja kansainvälistä järjestöä edustavien henkilöiden turvallisuutta sekä puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuutta. Esitetyt muutokset osaltaan ennaltaehkäisee puolustusvoimiin ja puolustusvoimien omaisuuteen kohdistuvien rikoksien toteutumista. Esitys aiheuttaa tarpeen kouluttaa puolustusvoimien turvamiehiä uudelleen lakimuutosten osalta.

4 Asian valmistelu

4.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Puolustusministeriö asetti 6.3.2015 työryhmän selvittämään tarvetta kehittää puolustusvoimien viranomaisten turvaamistehtäviä koskevia toimivaltuuksia puolustusvoimien alueiden ulkopuolella ja valmistelemaan tarvittavat ehdotukset lainsäädäntömuutoksiksi. Työryhmän toimikausi oli 9.3.2015–30.9.2015. Sisäministeriö jätti selvityksestä eriyvän mielipiteen.

Sisäministeriö tuki tässä vaiheessa sääntelymallia, jossa puolustusvoimien virkamiehien toimivaltuudet rajoittuisivat hätävarjelutyypiseen voimakeinojen käyttöön. Lisäksi sisäministeriö ei pidä perusteltuna, että puolustusvoimien turvaamistehtävän saattaisi koskea koko puolustushallinnon virkamiehiä, vaan tehtävien tulisi rajoittua puolustusvoimien virkamiehiin.

Hallituksen esityksen luonnoksesta pyydettiin lausunto tasavallan presidentin kanslialta, valtioneuvoston kanslialta, sisäministeriöltä, oikeusministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, oikeuskanslerin virastolta, eduskunnan oikeusasiamieheltä, pääesikunnalta, rajavartiolaitoksen esikunnalta, poliisihallitukselta, puolustusministeriön puolustuspoliittiselta osastolta, puolustusministeriön hallintopoliittiselta osastolta, palkansaajajärjestö Pardialta, Julkisten- ja hyvinvointialojen liitolta ja JUKO ry:ltä.

Lausuntoa ei saatu tasavallan presidentin kanslialta, valtioneuvoston kanslialta, työ- ja elinkeinoministeriöltä eikä oikeuskanslerin virastolta.

4.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Lähes kaikissa saaduissa lausunnoissa hanketta pidettiin sinänsä hyvänä ja niissä esitettiin tarkentavia muutosesityksiä, jotka on otettu huomioon esityksen jatkovalmistelussa.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies esitti lausunnossaan hallituksen esityksen luonnoksen tarkentamista, sillä esitetyllä lailla olisi merkitystä useiden perusoikeuksien kannalta. Tältä osin esityksessä olisi arvioitava perustuslainmukaisuutta huolellisemmin.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että erityisiä toimivaltuuksia käyttävän virkamiehen tulee olla tunnistettavissa sellaiseksi, jolla on oikeus käyttää henkilön perusoikeuksiin puuttuvia toimivaltuuksia.

HE 187/2016 vp

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnitti lausunnossa huomiota puolustusvoimien ja poliisin yhteistyöhön korostaen sitä, että poliisilla on riittävä kokemus ja osaaminen toimia yleisellä paikalla esitettyjen toimivaltuuksien osalta kuin ampuma-aseen käytöstä. Lisäksi lausunnossa esitettiin tarkennuksia esitettyihin säännöksiin.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen esittämät huomiot on otettu huomioon lainjatkovalmistelussa.

Sisäministeriö piti esityksen lähtökohtia sinänsä kannatettavina ja korosti, että yleisellä paikalla toimittaessa perusoikeuksiin puuttuvista toimivaltuuksista on säädettävä nimenomaisesti. Muilta osin sisäministeriö esitti tarkennuksia siihen, ettei turvaamistehtävää tarvitsisi lopettaa, jos esimerkiksi suojattava henkilö siirtyisi alueelle, jota ei voitaisi pitää yleisenä paikkana.

Sisäministeriö on jo puolustusvoimien turvaamistehtäviä arvioineen työryhmän selvitykseen liittämässään eriävissä mielipiteessä ilmaissut, ettei se pidä kannatettavana 22 b §:ssä esitettyjä toimivaltuuksia, ja viittaa sen osalta edelleen eriävään mielipiteeseen.

Sisäministeriön lausunnossaan esiin tuomat seikat otettiin huomioon muilta kuin 22 b §:ssä esitetyin osin.

Puolustushallinnon osalta esitystä pidettiin kannatettavana ja puolustusvoimien tiettyjen virkamiesten oikeusturvaa parantavana. Lausunnoissa esitettiin, että turvamiehen voimakäyttö- ja suojavarusteista tulisi olla tarkemmat säännökset, minkä lisäksi huomiota kiinnitettiin kiinniotto-oikeuteen henkilösuojaustehtävissä. Puolustusministeriön hallintopoliittinen osasto lausui, ettei esitys vastannut täysin puolustusvoimien turvaamistehtäviä selvittäneen työryhmän selvityksessä esitettyä esitystä henkilösuojautehtävien osalta.

Esitettyjä muutoksia vastusti kokonaisuudessa palkansaajajärjestö Pardia, jonka mukaan turvaamistehtävät olisi hoidettavissa lisäämällä poliisin resursseja vastata yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta. Pardian mukaan puolustusvoimat suorittaa jo nykyisin turvaamistehtäviä poliisin kanssa virka-avun muodossa ongelmitta. Lisäksi esitetyt toimivaltuudet hämärtäisivät kansalaisten käsitystä perustuslaillisten oikeuksien rajoittamiseen oikeutetuista tilanteista ja toimijoista. Esitetyillä muutoksilla ei parannettaisi luottamusta poliisiin tai puolustusvoimiin.

Oikeusministeriö oli lausunnossaan epäileväinen ja korosti, että puolustusvoimien mahdollinen voimankäyttö omia kansalaisia kohtaan olisi puolustusvoimien tarkoituksen kannalta ongelmista. Oikeusministeriö esitti lausunnossaan, että virka-apujärjestelmää olisi syytä kehittää niin, että turvaamistehtävät olisi hoidettavissa sitä kautta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki puolustusvoimista

15 §. *Liikkumista koskevat kiellot ja rajoitukset.* Pykälään lisättäisiin uusi 8 momentti, jossa säädettäisiin maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavista kohteista. Kohteista ja niihin sovellettavista menettelyistä säädettäisiin puolustusministeriön asetuksella.

Maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavat kohteet sijaitsevat puolustusvoimien alueilla, joille pääsyä rajoitetaan jo puolustusvoimista annetun lain 15 §:n nojalla. Maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavat kohteet saattavat kuitenkin olla erityislainsäädännön nojalla toisen viranomaisen tarkastustoimivallan alaisia. Näissä laeissa on säädetty puolustusvoimille yleisistä säännöksistä poikkeuksia. Kohteiden määrittelyä puolustusvoimien sisäisellä määräyksellä ei voida pitää tarkoituksen mukaisena. Lisäksi kohteisiin sovellettavista menettelyistä säädettäisiin puolustusministeriön asetuksella viranomaistarkastusten selkeyttämiseksi.

Maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavia kohteita olisivat etenkin maanpuolustukselle keskeiset valtakunnalliset tiedustelu-, valvonta-, johtamis-, viesti-, sähkö-, tietoliikenne-, ase- ja huoltojärjestelmät sekä niiden osat, rakenteet ja tilat, joiden paljastuminen tai tuhoutuminen aiheuttaisi merkittävää vahinkoa maanpuolustukselle tai puolustushallinnolle, ja joihin pääsyä tai joista viranomaisille annettavia tietoja olisi turvallisuussyistä tarpeen rajoittaa.

Nimenomaiset poikkeukset yleisistä viranomaistarkastuksista olisi edelleen säädetty erityissuojattavaa kohdetta koskevissa yleislaeissa.

18 a §. *Puolustusvoimien turvaamistehtävät.* Lakiin lisättäisiin uusi puolustusvoimien turvaamistehtäviä koskeva pykälä. Turvaamistehtävät eivät olisi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyviä tehtäviä.

Pykälän 1 momentin mukaan turvaamistehtäviä voisi suorittaa puolustusvoimien erityisen koulutuksen saanut virkamies. Koulutuksen saaneesta virkamiehestä käytettäisiin nimitystä turvamies. Turvamies voisi suojata puolustusvoimien henkilöstöön kuuluvien, puolustusvoimien vieraana olevan vieraan valtion sotilasjohtoon kuuluvien tai kansainvälistä järjestöä edustavien erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuutta. Tehtävästä käytettäisiin nimitystä henkilösuojaus.

Viittaus erityistä suojelua tarvitsevaan tarkoittaisi sitä, että puolustusvoimissa olisi tehty uhkarvio vieraaseen tai puolustusvoimien virkamieheen kohdistuvista uhkista. Uhkarvion perusteella myös päätettäisiin käytettävistä turvatoimista yhteistyössä poliisin kanssa.

Henkilösuojauskohteena voisi olla puolustusvoimien vieraana olevan vieraan valtion sotilasjohtoon kuuluva tai kansainvälistä järjestöä edustava henkilö. Puolustusvoimat tekee tiivistä kansainvälistä yhteistyötä useiden eri valtioiden asevoimien ja kansainvälisten järjestöjen kanssa. Eri valtioiden asevoimien sekä kansainvälisten järjestöjen edustajien vierailuiden edellytyksenä on usein tietyn turvaamistason takaaminen, jolloin vierailevan organisaatio ei tarvitse erikseen tehdä omia selvityksiä vierailun kohteena olevassa valtiossa. Vaikka Suomessa ei voitaisi katsoa olevan välitöntä uhkaa vierailevalle henkilölle, voi vierailun edellytyksenä kuitenkin olla riittävien turvallisuusjärjestelyiden takaaminen, kuten turvamiehen asettaminen.

Puolustusvoimien virkamiehiä, kuten komentajaa tai muita puolustusvoimien virkamiehiä, joilla on maanpuolustuksen kannalta erityisosaamista, voitaisiin suojata tilanteissa, jotka sitä vaativat. Turvallisuustilanteen muuttuessa nopeasti, puolustusvoimilla olisi mahdollisuus antaa tarvittavaa suojausta nopeasti eikä puolustusvoimien tarvitsisi tällaisessa tilanteessa käyt-

HE 187/2016 vp

tää muiden viranomaisten resursseja. Tilanne voisi tulla kyseeseen etenkin valmiutta kehitettäessä ja kohotettaessa, jolloin lähtökohtaisesti voidaan olettaa puolustusvoimien ylimpään sotilasjohtoon kuuluvien ja tiettyjen puolustusvoimien erityisosajien olevan erityisessä vaarassa. Näissä tilanteissa muiden viranomaisten resurssit saattaisivat olla myös sidottuina omien hallinnonalojensa tehtäviin, jolloin tarvittavaa suojausta ei välttämättä voitaisi saada esimerkiksi poliisilta

Henkilösuojaukseen liittyvistä toimivaltuuksista säädettäisiin jäljempänä.

Lisäksi turvamies voisi suojata puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuutta. Erityisellä omaisuudella tarkoitettaisiin puolustusvoimien omaisuutta, joka voi muussa kuin puolustusvoimien käytössä vaarantaa yleistä turvallisuutta, valtion turvallisuuden tai maanpuolustuksen toimintakyvyn. Omaisuus kattaisi myös maanpuolustuksen kannalta kriittiset asiakirjat sekä tiedon.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin puolustusvoimien turvaamistehtävien alueellisesta rajauksesta. Yleisellä paikalla yleisen turvallisuuden ja järjestyksen ylläpito kuuluu ensisijaisesti poliisille. Turvamies voisi suorittaa turvaamistehtäviä yleisellä paikalla, jollei poliisi ole ottanut tehtävää hoitaakseen. Mikäli puolustusvoimien vieraana oleva erityistä suojelua tarvitsevaan henkilöön kohdistuvat uhkat ovat luonteelta sellaisia, että poliisi tehtävän olisi ottanut hoitaakseen, puolustusvoimat ei voisi tehtävää suorittaa. Rajauksella pyrittäisiin selkeyttämään sitä, ettei turvaamistehtävässä ole kyse yleisen turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitoon liittyvästä toiminnasta.

Yleisellä paikalla tarkoitettaisiin järjestyslain (612/2003) 2 §:n 1 momentin 1 kohdan paikkoja. Määritelmän mukaisia paikkoja ovat muun muassa tie, katu, jalkakäytävä, tori ja urheilukenttä. Yleisellä paikalla tarkoitetaan sellaisia paikkoja, jotka on tarkoitettu yleisesti käytettäväksi tai joita tosiasiallisesti, pysyvästi tai tilapäisesti, yleisesti käytetään, riippumatta siitä, kuka paikat omistaa.

Yleisten paikkojen ulkopuolelle jäävät kotirauhan suojaamat paikat. Kotirauhan suojaamia paikkoja ovat yksityisyyttä, rauhaa ja kunniaa koskevan rikoslain 24 luvun 11 §:n (laki 531/2000, HE 184/1999 vp) mukaan asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset, sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen. Hotellihuoneeseen verrattavia paikkoja ovat muutkin majoitusliikkeiden vieraiden majoittamista varten pitämät huoneet.

Momentin mukaan poliisille olisi ilmoitettava mahdollisimman pian toimivaltuuksien käytön aloittamisesta. Yleisellä paikalla toimittaessa poliisilla tulisi olla tieto tilanteista, joissa turvamiehet ryhtyisivät käyttämään toimivaltuuksiaan. Näin poliisi voisi tarvittaessa varautua tehtävän hoitamiseen heti, kun se olisi mahdollista ja tilanne sitä vaatisi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa turvamies olisi joutunut turvaamistehtävää suorittaessaan turvautumaan pykälän 2 momentissa tarkoitettuihin toimivaltuuksiin. Toimivaltuuksien käytön alettua tehtävän suorittaminen olisi siirrettävä poliisille tai muulle toimivaltaiselle viranomaiselle mahdollisimman pian. Henkilösuojaustehtävässä tilanteen hoitaminen olisi siirrettävä mahdollisimman pian poliisille esimerkiksi silloin, kun ensimmäinen hyökkäys suojattavaa henkilöä vastaan olisi tapahtunut. Muulle toimivaltaiselle viranomaiselle tehtävän siirtäminen voisi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksessa tapahtuu onnettomuus, josta saattaisi aiheuta haittaa sivullisille, jolloin toimivaltainen viranomainen olisi pelastuslaitos.

HE 187/2016 vp

Pykälän 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset turvamiehen voimankäyttö- ja suojavälineistä. Käytettävät voimankäyttö- ja suojavälineet vastaisivat poliisilla, rajavartiolaitoksella ja Tullilla käytössä olevia välineitä.

Pykälän 5 momentin mukaan puolustusministeriön asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset turvamiehen erityisestä koulutuksesta ja turvaamistehtävän johtajan kelpoisuusvaatimuksista. Asetuksella säädettävät asiat vastaisivat asiallisesti, mitä poliisimieheltä ja rajavartiomieheltä vastaavassa tilanteessa vaadittaisiin.

Puolustusministeriön asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset turvaamistehtävän johtajalle asetettavista vaatimuksista, kuten kokemuksesta ja erityisestä koulutuksesta. Turvaamistehtävän johtaja päättäisi jäljempänä säädetystä ampuma-aseen käytöstä ja ampuma-aseella uhkaamisesta. Erityisillä vaatimuksilla varmistettaisiin se, että päätöksen tekijällä on riittävä osaaminen päätöksen tekoon. Puolustusministeriön asetuksella asetettavilla vaatimuksilla pyrittäisiin siihen, että turvamiehelle asetettava vaatimustaso vastaisi asiallisesti poliisille poliisilaissa ja rajavartiomiehelle rajavartiolaissa asetettavia vastaavia vaatimuksia.

Turvaamistehtävän johtajan kelpoisuusvaatimukset vastaisivat päällystöön kuuluvalta poliisimieheltä edellytettäviä vaatimuksia. Poliisista annetun valtioneuvoston asetuksen (1080/2013) 1 §:n mukaan päällystöön kuuluvia poliisimiehiä ovat muun muassa Poliisihallituksen poliisilyljohtaja, poliisijohtaja, poliisiylitarkastaja, poliisilakimies, poliisitarkastaja, ylikomisario ja komisario. Asetuksen mukaan poliisin yleisjohtajan tulee olla päällystöön kuuluva poliisimies.

Puolustusvoimissa turvaamistehtävän johtajan riittävää osaamista ei voida sitoa virkanimikkeisiin, kuten esimerkiksi rajavartiolaissa on tehty.

18 b §. *Turvaamistehtäviin liittyvä yhteistyö poliisin kanssa.* Poliisin riittävän tiedonsaannin varmistamiseksi sekä puolustusvoimien ja poliisin yhteistyön varmistamiseksi pykälän 1 momentissa säädettäisiin puolustusvoimille velvollisuus pitää poliisi tietoisena puolustusvoimien suorittamista turvaamistehtävistä, jotka tapahtuisivat yleisellä paikalla. Ilmoitus olisi tehtävä ennakoita päällystöön kuuluvalle poliisimiehelle tai poliisin kenttäjohtajalle. Poliisille tehtävän ilmoituksen tulisi sisältää ainakin tiedot turvaamistehtävästä, tehtävässä mahdollisesti käytettävistä toimivaltuuksista sekä siitä, millä tavoin puolustusvoimat on varautunut mahdolliseen voimankäyttöön turvaamistehtävän suorittamiseksi.

Tämä mahdollistaisi sen, että turvaamistehtävästä vastuun voisi tarvittaessa ottaa poliisi tilanteen niin vaatiessa.

Myös etenkin matkaltaan pitkien puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten suojauksen yhteydessä paikallispoliiseilla olisi oltava riittävästi tietoa alueellaan olevasta mahdollisesti yleistä vaaraa aiheuttavasta kuljetuksesta. Tällä varmistettaisiin se, että poliisi tai muu toimivaltainen viranomainen voi tarvittaessa antaa tukea puolustusvoimille niissä poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa puolustusvoimien erityiseen omaisuuteen kohdistuisi uhka tai kuljetus muuten vaarantuisi.

Pykälän 2 momentin mukaan asian laadun niin vaatiessa turvaamistehtävä voitaisiin suorittaa yhteistoiminnassa poliisin kanssa poliisin yleisjohdossa. Turvaamistehtävän johtaja ja asianomainen poliisiviranomainen sopisivat yhteistoiminnassa tehtävään liittyvistä kysymyksistä. Säännös täydentäisi 18 a §:n 2 momenttia, jonka mukaan poliisi on voinut ottaa turvaamistehtävän hoitaakseen. Säännöksen tarkoittama tilanne olisi lähellä virka-apua, sillä erotuksella, että aloite turvaamistehtävän suorittamiseen tulisi aina puolustusvoimilta. Tämän jälkeen poliisi harkitsisi, millä edellytyksillä turvaamistehtävä voitaisiin suorittaa joko ottamalla tehtävä poliisin hoidettavaksi, hoitamalla tehtävä poliisin yleisjohdossa tai jättämällä tehtävä täysin puolustusvoimien suoritettavaksi.

HE 187/2016 vp

Pykälän 3 momentin mukaan Puolustusvoimat sopisivat yhteistoiminnassa poliisin kanssa 23 c §:n 2 momentissa tarkoitetun ampuma-aseen käyttöön yleisellä paikalla liittyvistä menettelyistä. Poliisilla on riittävä kokemus ampuma-aseen käytöstä yleisellä paikalla. Lisäksi turvaamistehtävän johtajalla olisi oltava riittävä kokemus ja koulutus ampuma-aseen käyttämisestä yleisellä paikalla. Puolustusvoimien olisi poliisin kanssa erikseen sovittava tarkemmista yleisellä paikalla ampuma-aseen käyttöön sovellettavista yleisistä menettelyistä, käytännöistä ja periaatteista, joidenka nojalla turvaamistehtävien kohdalla ampuma-asetta voitaisiin käyttää.

18 c §. *Turvamiehen virkamerkki ja aseman ilmaiseminen sekä turvamiehen yksilöiminen.* Pykälän 1 momentin mukaan virkamerkin teknisistä ominaisuuksista ja ulkoasusta säädettäisiin puolustusministeriön asetuksella. Virkamerkin vaatimukset vastaisivat poliisin ja rajavartiolaitoksen virkamerkkien vaatimuksia.

Pykälän 2 momentin mukaan turvamiehen olisi tarvittaessa ilmaistava toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle olevansa turvamies ja pyynnöstä esitettävä virkamerkkinsä, jos ilmaiseminen tai esittäminen on mahdollista toimenpiteen suorittamista vaarantamatta. Yleensä turvamiehen ei olisi tarpeen ilmaista virka-asemaansa. Velvollisuus liittyisi etenkin tilanteisiin, joissa turvamies ei käytä virkapukua. Turvamiehen aseman ilmaisemiseen riittäisi se, että turvamies suullisesti ilmoittaa asemansa. Ilmaiseminen voitaisiin ilman pyyntöäkin toteuttaa virkamerkin esittämisellä. Pyyntöstä virkamerkki olisi aina esitettävä, jos se olisi toimenpiteen suorittamista vaarantamatta mahdollista.

Pykälän 3 momentin mukaan Puolustusvoimien olisi huolehdittava siitä, että virkatoimen suorittanut turvamies olisi tarvittaessa yksilöitävissä. Virkatoimen suorittaneen turvamiehen yksilöintitietojen (lähinnä nimi ja virka-asema) selvittäminen liittyy erityisesti virkatointen lainmukaisuuden selvittämismahdollisuuksiin. Turvamiehen yksilöitävyyttä voidaan edistää ennen kaikkea virkatehtävien tarkalla kirjaamisella.

22 a §. *Toimivaltuudet henkilösuojaustehtävässä.* Pykälän 1 momentin mukaan turvamiehellä olisi henkilösuojaustehtävässä käytössään pykälässä tarkoitetut toimivaltuudet, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoittaisi. Momentti täydentäisi edelleen poliisin kanssa tehtävää yhteistyötä turvaamistehtäviin liittyen.

Momentin säännös olisi perusteltu, koska henkilösuojaustehtäviä suoritetaan usein yleisellä paikalla, jolla suoritettavan henkilösuojaustehtävän välittömässä läheisyydessä saattaisi liikkua paljon sivullisia henkilöitä. Poliisilla on tarvittava kokemus yleisellä paikalla toimimisesta tehtäviensä vuoksi, mistä johtuen poliisilla olisi myös tarvittava osaaminen arvioida toimivaltuuksien käytön tarpeellisuutta eri tilanteissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin puolustusvoimien henkilösuojaustehtävää suorittavan turvamiehen toimivaltuuksista. Tehtävää suorittaessaan turvamies toimisi virkavastuulla.

Toimivaltuuden nojalla turvamies voisi puolustautua sellaisia hyökkäyksiä vastaan, jotka kohdistuvat suojattavan henkilön henkeen, ruumiilliseen koskemattomuuteen, vapauteen, varallisuuteen tai kotirauhaan. Toimivaltuutta saisi käyttää edellä tarkoitetuissa tapauksissa suojattavan henkilön oikeushyvien puolustamiseksi.

Toimivaltuuden käytön arvioinnissa olisi otettava huomioon se, että turvamiehellä on koulutuksensa takia muita paremmat edellytykset arvioida tilanteessa konkreettista uhkaa ja mahdollisesti käytettäviä voimakeinoja.

Toimivaltuuden käyttö on sallittua aloitetun tai välittömästi uhkaavan oikeudettoman hyökkäyksen torjumiseksi. Liian aikaisin aloitettua tai hyökkäyksen jo päätyttyä toteutettavaa puolustautumista ei voitaisi enää katsoa toimivaltuuden käyttämiseksi.

HE 187/2016 vp

Turvamies voisi turvautua vain sellaisiin tehtävän suorittamiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin, joita on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavina, kun otetaan huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus sekä tilanne muuten. Toimivaltuuden käyttäminen edellyttäisikin, että käytetyt keinot ovat kohtuullisessa suhteessa puolustettavaan oikeushyvään. Tarpeellisten toimenpiteiden pitäisi olla hyökkäyksen torjumiseksi välttämättömiä.

Säädettävä toimivaltuus ei sisältäisi toimivaltuuksia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

22 b §. *Toimivaltuudet puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuuden suojaamisessa.* Pykälässä säädettäisiin toimivaltuuksista puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen suojaamista koskevassa tehtävässä. Puolustusvoimien kuljetukset pyritään lähtökohtaisesti suorittamaan mahdollisimman huomaamattomasti ja kuljetukset harvoin tapahtuvat alueilla, joissa kuljetus vaarantaisi suuren joukon ihmisiä, kuten taajama-alueilla.

Erityiskoulutuksen saaneella turvamiehellä olisi pykälän 1 momentin mukaan oikeus yleisesti käytetyn paikan tai alueen eristämiseen, sulkemiseen ja tyhjentämiseen sekä liikkumisen rajoittamiseen tai kieltämiseen niissä poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljettaminen vaarantuisi.

Momentin viittaus puolustusvoimien erityiseen omaisuuteen tarkoittaisi sitä, että kuljetettava omaisuus olisi nimenomaisesti arvioitu erityistä suojaamista vaativaksi. Kuljetettavana voi olla esimerkiksi räjähteitä, joilla voitaisiin muun kuin puolustusvoimien toimesta aiheuttaa suurta vahinkoa.

Suojaamistoimenpiteiden olisi oltava välttämättömiä erityisen omaisuuden kuljettamisen asianmukaiseksi suojaamiseksi. Tämä tarkoittaisi sitä, että tilanteessa arvioitaisiin uhka niin konkreettiseksi, että toimivaltuuksien käyttö olisi perusteltua kyseisessä tapauksessa.

Momentin maininnalla välittömästä läheisyydestä viitattaisiin siihen, että suojattava alue kattaisi ainoastaan välttämättömän alueen suojattavan kuljetuksen läheisyydestä. Tällä myös ehkäistäisiin sitä, että kuljetuksen suojaamiseen tarvittavalla alueella syntyisi tilanteita, joissa olisi kyse yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvistä tehtävistä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin turvamiehen oikeudesta poistaa paikalta henkilö, jos se olisi tämän toiminnan perusteella tarpeen. Ensinnäkin henkilö voitaisiin poistaa paikalta, jos on perusteltua syytä olettaa, että hän käyttäytyisi säännöksessä mainitulla tavalla. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että jos henkilö käyttäytyy tavalla, jonka perustella on oletettavissa, että hän syyllistyisi esimerkiksi toisen henkeen tai terveyteen kohdistuvaan rikokseen, voitaisiin mainittu henkilö poistaa paikalta. Arviointi olisi aina tapauskohtaista. Toiseksi toimenpide voitaisiin kohdistaa henkilöön hänen aikaisemman käyttäytymisen perusteella, jos on todennäköistä, että hän syyllistyisi säännöksessä tarkoitettuihin seikkoihin. Esimerkiksi jos sama henkilö lyhyen ajanjakson sisään useammin kuin kerran käyttäytyy säännöksessä tarkoitettulla tavalla ja voidaan päätellä, että hän tulee uudelleen käyttäytymään siten, voitaisiin hänet poistaa paikalta aikaisemman käyttäytymisen perusteella.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin turvamiehen oikeudesta ottaa henkilö kiinni. Kiinniotettu olisi viipymättä luovutettava poliisille. Puolustusvoimille olisi säädetty puolustusvoimien turvaamistehtävää koskevassa 18 a §:ssä säädetty velvollisuus ilmoittaa poliisille ennakolta turvaamistehtävän suorittamisesta. Ilmoitusvelvollisuudella osaltaan voitaisiin varmistaa se, että kuljetuksen reitillä poliisilla olisi tieto suojattavasta kuljetuksesta ja puolustusvoimien turvamies pystyisi luovuttamaan momentissa tarkoitetuissa tilanteissa henkilön mahdollisimman pian poliisille.

HE 187/2016 vp

Pykälän 4 momentissa viitattaisiin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettuun lakiin (841/2006). Pykälän 3 momentin nojalla turvamies voisi tietyissä tilanteissa ottaa henkilön kiinni. Vaikka kiinniottamisen ja poliisille luovuttamisen välinen aika ei muodostuisi pitkäksi, kiinniotettua henkilöä olisi kohdeltava, kuten viitatussa laissa säädetään.

23 §. *Sotilaan, sotilasesimiehen ja turvamiehen voimankäyttö.* Pykälän otsikkoon lisättäisiin uudessa 18 a §:ssä tarkoitettu turvamies.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin 18 a §:ssä tarkoitettu turvamies, joka voisi käyttää pykälässä mainittuja voimakeinoja.

Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti. Momentin mukaan sotilaalla ja turvamiehellä olisi virantoimituksessa muiden voimakeinojen ohella lisäksi oikeus hätävarjelukseen siten kuin rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Tällaisessa hätävarjelussa sotilas ja turvamies toimisi virkavastuulla. Säännös vastaisi poliisilain (872/2011) 2 luvun 17 §:n 2 momenttia sekä rajavartiolaitain 35 §:n 4 momenttia (220/2013).

Arvioitaessa hätävarjelun puolustettavuutta olisi otettava huomioon sotilaan ja turvamiehen koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Sotilas ja turvamies on virantoimituksessa virka-aikanaan riippumatta siitä, onko hän parhailaan suorittamassa tiettyä virkatehtävää. Virantoimituksessa sotilas ja turvamies olisi katsottava olevan myös silloin, kun hän toimii ollessaan velvoitettu ryhtymään toimenpiteisiin myös vapaa-aikanaan tai toimii palvelukseen ilmoittautumisen jälkeen.

Ehdotettu sääntely tarkoittaisi sitä, ettei sotilasta tai turvamiestä arvioitaisi enää siviilihenkilönä hätävarjelutilanteessa. Virkavastuulla toimiminen liittyy siihen, että korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2004:75 todetun tavoin voimakeinojen käytön oikeutusta hätävarjelutilanteessa arvioitaessa poliisimiehelle voidaan perustellusti asettaa korkeammat vaatimukset kuin tavalliselle kansalaiselle. Kuten poliisilain hallituksen esityksessä perusteluissa todetaan, lisäksi puolustusvoimista annettuun lakiin korostettaisiin julkisen vallan vastuuta virkamiehen hätävarjelutilanteessa. Sotilas ja turvamies olisi hätävarjelutilanteessa tai sen liioittelussa laillisuusvalvonnan alaisena. Virkavastuun liittäminen hätävarjelukseen parantaisi vahinkoa kärsineen oikeusturvaa selkeyttämällä ja korostamalla valtion vahingonkorvausvastuuta. Virkavastuulla toimiminen tarkoittaisi myös sitä, että hätävarjelun liioittelu voisi tulla rangaistavaksi virkarikoksena.

Sotilaan ja turvamiehen hätävarjelutilanteessa olisi otettava huomioon ehdotetun momentin kolmas virke, jonka mukaan sotilaan ja turvamiehen toiminnalle voidaan hätävarjelussa lähtökohtaisesti asettaa korkeammat vaatimukset kuin tavalliselle kansalaiselle, niin puolustustekoon ryhtymisen kuin sen mitoittamisen suhteen.

Rikoslain 4 luvun 4 §:n mukaan hätävarjeluteko ei ilmeisesti saa ylittää sitä, mitä on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavana, kun otetaan huomioon hyökkäyksen laatu ja voimakkuus, puolustautujan ja hyökkääjän henkilö sekä muut olosuhteet. Mainitun pykälän 2 momentissa säädetään hätävarjelun liioittelusta.

Uuden 2 momentin takia voimassa olevan lain 2-4 momentit siirtyisivät 3-5 momentiksi eikä niiden sisältöä olisi tarkoitus muuttaa.

23 b §. *Varautuminen voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittaminen.* Pykälä olisi uusi. Varautuminen voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittaminen otettaisiin lakiin voimakeinojen käytön yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin ulottuvien vaikutusten takia.

HE 187/2016 vp

Pykälän 1 momentin mukaan, jos virkatehtävää suoritettaessa on syytä epäillä kohdattavan 23 §:n 1 momentissa tarkoitettua vastarintaan tai rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeudeton hyökkäys, voimakeinojen käyttöön olisi varauduttava sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 2 luvun 18 §:n 1 momenttia sekä rajavartiolain 35 b §:n 1 momenttia. Varautumisvelvollisuus koskee korostetusti myös hätävarjelutilanteita, sillä niissä saatetaan joutua käyttämään voimakkaita voimakeinoja.

Pykälän 2 momentin mukaan virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä olisi varoitettava mahdollisuudesta joutua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Varoittaminen olisi tehtävä tarkoitukseen soveltuvalla ymmärrettävällä tavalla. Momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 2 luvun 18 §:n 2 momenttia sekä rajavartiolain 35 b §:n 2 momenttia.

23 c §. *Sotilaan, sotilasesimiehen ja turvamiehen ampuma-aseen käyttö.* Pykälä olisi uusi. Ampuma-aseen käyttö otettaisiin lakiin sen yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin ulottuvien vaikutusten takia. Lisäyksellä ei olisi tarkoitus muuttaa puolustusvoimien alueella tapahtuvaa aseenkäyttöä esimerkiksi maanpuolustukseen liittyvän harjoittelun osalta, vaan uusi säännös koskisi virkamiehiä, jotka saattavat joutua käyttämään voimakeinoja puolustusvoimien alueiden ulkopuolella tai ulkopuolelta tulevaa hyökkääjää vastaan normaalioloissa.

Pykälän 1 momentin mukaan ampuma-asetta voitaisiin käyttää vain silloin, kun kyseessä on välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan toiminnan pysäyttäminen eikä lievempää keinoa pysäyttämiseksi olisi käytettävissä. Vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttava toiminta voisi olla esimerkiksi koiran tai jonkin esineen, kuten radio-ohjattavan lennokin, käyttäminen hyökkäyksessä ja tällaisessa toiminnassa vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttava asia olisi pysäytettävissä ainoastaan ampuma-asetta lievimpänä keinona käyttäen.

Ampuma-asetta ei saisi käyttää väkijoukon hajottamiseksi, ellei ampuma-aseessa käytetä kaasupatruunoita tai muita vastaavia ammuksia niistä erikseen annettujen määräysten mukaisesti. Momentti vastaisi poliisilain 2 luvun 19 §:n 1 momenttia sekä rajavartiolain 35 c §:n 1 momenttia.

Pykälän 2 momentin mukaan turvamiehen ampuma-aseen käyttö olisi mahdollista henkilösuojaustehtävässä 18 a §:n 1 momentissa tarkoitettua erityistä suojelua tarvitsevan henkilön välittömässä läheisyydessä. Lisäksi turvamies voisi käyttää ampuma-asetta puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen koskemattomuuden suojaamisessa 22 b §:n 1 momentissa tarkoitettua tavalla eristetyllä, suljetulla tai tyhjennetyllä yleisellä paikalla. Lisäedellytykset ampuma-aseen käytölle olisivat samat kuin pykälän 1 momentissa on sanottu.

Pykälän 3 momentin mukaan ampuma-asetta voitaisiin 1 ja 2 momentissa säädetyn lisäksi käyttää kiireellistä ja tärkeää tehtävää suoritettaessa esineen, eläimen tai muun vastaava esteen poistamiseksi.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että ampuma-aseen käytöllä tarkoitetaan ampuma-aselain (1/1998) 2 §:ssä tarkoitettua ampuma-aseen käytöstä varoittamista, ampuma-aseella uhkaamista ja laukauksen ampumista. Ampuma-aseen esille ottaminen ja toimintavalmiuteen saattaminen eivät olisi ampuma-aseen käyttöä. Säännös otettaisiin lakiin, sillä ampuma-aseen käyttöä koskeva määritelmä poikkeaa siitä, mitä ampuma-aseen käytöllä yleisesti tarkoitetaan. Momentti vastaisi poliisilain 2 luvun 19 §:n 2 momenttia sekä rajavartiolain 35 c §:n 2 momenttia.

Pykälän 5 momentin mukaan ampuma-aseella uhkaamisesta ja laukauksen ampumisesta yleisellä paikalla päättäisi turvaamistehtävän johtaja. Turvaamistehtävän johtajalla olisi oltava riittävä kokemus ja koulutus ampuma-aseen käyttämisestä yleisellä paikalla. Tarkempia sään-

HE 187/2016 vp

nöksiä kokemuksesta ja koulutuksesta annettaisiin puolustusministeriön asetuksella, mistä olisi säädetty edellä.

Käytännössä voimankäyttöä koskevat tilanteet syntyvät nopeasti eikä läheskään aina ole mahdollista saada edellä mainitun virkamiehen päätöstä. Ampuma-aseen käytöstä varoittaminen on osa ampuma-aseen käyttöä. Siitä olisi vastuussa asetta käyttävä turvamies.

1.2 Laki majoitus- ja ravitsemistoiminnasta

9 §. *Matkustajatietojen luovuttaminen muille viranomaisille.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 5 kohta. Puolustusvoimien henkilösuojaustehtävien kohdalla voi olla merkitystä sillä, majoittuuko samaan majoitusliikkeeseen puolustusvoimien vieraana olevana kansainväliselle vieralle uhkaa tai muuta haittaa mahdollisesti aiheuttavia henkilöitä. Ennakkotiedon perusteella puolustusvoimien vieraana olevan ulkomaisen tai ulkomaista organisaatiota edustava henkilön majoitusjärjestelyt voidaan järjestää niin, että niistä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa ja muita järjestelyitä muille, kuin suojattavana olevalle henkilölle ja suojauksen toteuttaville puolustusvoimien turvamiehille.

1.3 Kemikaalilaki

14 §. *Puolustusvoimat.* Pykälän viittaus maanpuolustuksen kannalta salassa pidettäviin kohteisiin muutettaisiin maanpuolustuksen kannalta erityissuojattaviin kohteisiin. Erityissuojattavan kohteen voidaan katsoa paremmin kuvaavan puolustusvoimien kohteita, joita puolustusvoimien erityistoimivaltuus koskee.

1.4 Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 3 ja 128 a §:n muuttamisesta

3 §. *Lain soveltamisala puolustusvoimissa.* Pykälän 2-4 momenteissa olevat viittaukset maanpuolustuksen kannalta salassa pidettäviin kohteisiin muutettaisiin maanpuolustuksen kannalta erityissuojattaviksi kohteiksi. Erityissuojattavan kohteen voidaan katsoa paremmin kuvaavan puolustusvoimien kohteita, joita puolustusvoimien erityistoimivaltuus koskee.

128 a §. *Ilmoittaminen Euroopan komissiolle tuotantolaitoksista ja suuronnettomuuksista.* Pykälän 3 momentissa oleva viittaus valtakunnan kannalta salassa pidettävistä kohteista muutettaisiin viittaukseksi maanpuolustuksen kannalta erityissuojattaviin kohteisiin.

1.5 Terveysturvallisuuslaki

7 a §. *Puolustusvoimien terveysturvaustehtävät.* Pykälän viittaus maanpuolustuksen kannalta salassa pidettäviin kohteisiin muutettaisiin maanpuolustuksen kannalta erityissuojattaviin kohteisiin. Erityissuojattavan kohteen voidaan katsoa paremmin kuvaavan puolustusvoimien kohteita, joita puolustusvoimien erityistoimivaltuus koskee.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Puolustusvoimista annetun lain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 18 a §:ssä olisi valtioneuvoston asetuksenantovaltuus turvamiehen voimakäyttö- ja suojavälineistä.

Puolustusvoimista annetun lain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 15 §:n 8 momentissa ja 18 a §:ssä on puolustusministeriön asetuksenantovaltuus.

Puolustusministeriön asetuksilla säädettäisiin tarkemmin maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavista kohteista sekä turvaamistehtävää suorittavan turvamiehen erityisestä koulutuksesta sekä turvaamistehtävän johtajan kelpoisuusvaatimuksista.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Perustuslaissa ei ole nimenomaisesti säädetty edellytyksiä siitä, mille viranomaiselle voidaan säätää toimivaltuuksia yleisellä paikalla. Esityksellä ei ole tarkoitus antaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyviä tehtäviä muulle viranomaiselle kuin poliisille. Esityksellä kuitenkin pyritään varmistamaan se, ettei puolustusvoimien erityistä suojaamista vaativien kuljetusten takia ja näihin kuljetuksiin kohdistuvien oikeudettomien tekojen johdosta yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle pääsisi muodostumaan vaaraa. Perustuslaki ei aseta estettä säätää puolustusvoimien turvaamistehtävistä sekä niihin liittyvistä toimivaltuuksista.

Esitys sisältää kuitenkin perustuslain kannalta merkityksellisiä lainsäädäntömuutoksia, joilla annettaisiin viranomaisille uusia yksilöön kohdistuvia tai yksilön oikeuksia rajoittavia toimivaltuuksia. Esitystä on arvioitava perusoikeussäännöksiin sisältyvien lakivarausten kannalta ottaen huomioon perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset, joita ovat lailla säätämisen vaatimus, rajoittamisen perusteena olevien syiden hyväksyttävyyden, rajoituksen tarkkarajaisuus ja täsmällisyys, suhteellisuusvaatimuksen täyttyminen perusoikeutta rajoitettaessa, perusoikeuden ydinalueen koskemattomuus, oikeusturvajärjestelyjen riittävyys ja rajoituksen ristiriidattomuus Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta.

Puolustusvoimista annetun lain toimivaltasäännökset oikeuttaisivat puolustusvoimien erityisen koulutuksen saaneen virkamiehen, turvamiehen, käyttämään julkista valtaa ja puuttumaan perusoikeuksiin tietyissä tilanteissa samassa tarkoituksessa kuin poliisi oikeutetaan puuttumaan niihin poliisilain mukaan ja rajavartiolaitoksen mukaan.

Puolustusvoimista annetun lain 18 a §:ään ehdotetaan perussäännöstä puolustusvoimien turvaamistehtävistä. Puolustusvoimien erityisen koulutuksen saaneella virkamiehellä olisi oikeus käyttää tehtäviensä edellyttämiä voimankäyttövälineitä ja oikeudesta tarvittaessa käyttää niitä 23 §:n 1 momentin mukaisissa voimakeinojen käytön tilanteissa.

Voimankäyttö- ja suojavälineitä koskisi 18 a §:n 5 momentti. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin puolustusvoimien hyväksymistä voimankäyttövälineistä. Voimankäyttövälineiden käytöllä voidaan puuttua merkittävästi perustuslain 7 §:n suojaamaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, minkä vuoksi erityisesti voimankäyttövälineitä koskevan perussäännöksen lisäämistä lakiin voidaan puoltaa kansalaisten perusoikeuksien turvaamista koskevalla perusteella. Oikeudesta käyttää voimankäyttövälineitä tulee olla riittävän täsmälliset säännökset lain tasolla.

Puolustusvoimista annetun lain 18 b §:ään ehdotetaan uutta säännöstä, jonka mukaan turvamiehen on tarvittaessa ilmaistava turvaamistehtävään liittyvän toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle olevansa turvamies ja pyynnöstä esitettävä henkilökorttinsa ja lisäksi Puolustusvoimien on huolehdittava siitä, että virkatoimen suorittanut turvamies on tarvittaessa yksilöitävissä. Vaatimus turvamiehen yksilöitävyydestä pohjautuu viime kädessä perustuslain 118 §:ään, jonka mukaan virkamies vastaa virkatoimensa lainmukaisuudesta.

Perustuslain 118 §:n 3 momentin mukaan jokaisella, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen tai julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi, on oikeus vaatia tämän tuomitsemista rangaistukseen sekä vahingonkorvausta. Jotta perustuslain 118 §:n 3 momentissa säädetty oikeus voisi käytännössä toteutua, tulee virkatoimen suorittanut virkamies tarvittaessa pystyä yksilöimään. Tarkemmat säännökset virkamerkistä annettaisiin puolustusministeriön asetuksella.

HE 187/2016 vp

Puolustusvoimista annetun lain 22 a §:ään ehdotetaan uutta säännöstä puolustusvoimien erityisen koulutuksen saaneen virkamiehen toimivaltuuksista henkilösuojaustehtävässä. Toimivaltuus henkilösuojaustehtävässä merkitsee puuttumista perustuslain 7 §:n suojaamaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja tilapäistä puuttumista perustuslain 9 §:n suojaamaan liikkumisvapauteen. Sääntelyn tarkoituksena on suojata toisten yksilöiden terveyttä ja turvallisuutta sekä varallisuutta ja kotirauhaa. Toimivaltuuden käytön edellytyksenä olisi, että toimivaltuuden käyttämisellä pystyttäisiin torjumaan edellä tarkoitettuun oikeushyvään kohdistuva hyökkäys. Toimivaltuutta käytettäessä olisi otettava huomioon kohteen turvallisuus, virkatehtävän laatu ja vastarinnan vaarallisuus.

Toimivaltuuksia saisi käyttää vain erikoiskoulutuksen saanut puolustusvoimien virkamies, toimenpiteiden edellytykset olisi säännelty yksityiskohtaisesti ja tehtävästä olisi ilmoitettava poliisille ennakolta. Lisäksi puolustusvoimista annetun lain 22 a §:n 1 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja voi rajoittaa toimivaltuuksien käyttöä ennakolta. Säännös olisi perusteltavissa henkilösuojaustehtävän asianmukaiseksi suorittamiseksi ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen edellyttämä.

Puolustusvoimista annetun lain 22 b §:n 1 momentissa säädettäisiin erityiskoulutuksen saaneen puolustusvoimien virkamiehen oikeudesta eristää sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka kieltää tai rajoittaa liikkumista, jos se on välttämätöntä erityisen omaisuuden koskemattomuuden suojaamiseksi. Toimivaltuus merkitsisi tilapäistä puuttumista perustuslain 9 §:n liikkumisvapauteen. Säännös olisi perusteltavissa puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen suojaamisen asianmukaisella suorittamisella sekä sivullisille ja yhteiskunnalle aiheutuvan vaaran pienentämisellä.

Puolustusvoimista annetun lain 22 b §:n 2 momentissa säädettäisiin erityiskoulutuksen saaneen puolustusvoimien virkamiehen oikeudesta poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi puolustusvoimien erityiseen omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Säännös olisi merkityksellinen perustuslain 7 §:n 1 momentin suojaaman henkilökohtaisen koskemattomuuden ja perustuslain 9 §:n liikkumisvapauden kannalta. Puolustusvoimien erityinen omaisuus on yleisesti vaarallista ja voi vaarantaa muussa kuin puolustusvoimien käytössä yhteiskunnan turvallisuuden aiheuttaen laajaa vahinkoa. Perusoikeuden rajoittaminen on siten perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen edellyttämä.

Puolustusvoimista annetun lain 22 b §:n 3 momentissa säädettäisiin turvamiehen erityisestä kiinniotto-oikeudesta puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuuden suojaamisen yhteydessä. Puolustusvoimien erityisenkoulutuksen saanut virkamies saisi ottaa henkilön kiinni, jos paikalta poistaminen olisi todennäköisesti riittämätön toimenpide eikä puolustusvoimien erityiseen omaisuuteen kohdistuvaa rikosta voida muuten estää taikka häiriötä tai vaaraa muuten poistaa. Voimassa olevassa laissa ei ole vastaavaa säännöstä, vaan puolustusvoimien virkamiehen yleisen kiinniotto-oikeuden osalta nykyisin hyödynnetään jokamiehen kiinniotto-oikeutta, joka ei kaikissa tapauksissa tulisi sovellettavaksi puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten suojaamisessa. Säännös olisi merkityksellinen perustuslain 7 §:n 1 momentin kannalta. Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta.

Puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuuden suojaamisessa turvamiehen kiinniotto-oikeuden kannalta merkittävää on, että yleistä vaaraa aiheuttavien kuljetusten suojaaminen rikollisuudelta ja vakavilta turvallisuusuhilta on tavoite, jonka saavuttamista yleinen etu hyvin laajasti vaatii. Säännöstä voidaan pitää tarkkarajaisena, kun siinä kiinniottamisen edellytyksenä mainittaisiin, että henkilön paikalta poistamisen tulisi olla todennäköisesti riittämätön toimenpide eikä puolustusvoimien erityiseen omaisuuteen kohdistuvaa rikos-

HE 187/2016 vp

ta voidaan muuten estää taikka häiriötä tai vaaraa muuten poistaa. Kiinniotettu henkilö olisi viipymättä luovutettava poliisille, minkä lisäksi puolustusvoimista annetun lain 22 § §:n 4 momentissa olisi säännös kiinniotetun henkilön kohtelusta.. Perusteet perusoikeuksien rajoittamiseen ovat siten perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen edellyttämiä.

Puolustusvoimista annetun lain 15 §:n 8 momentissa säädettäisiin puolustusministeriölle asetuksenantovaltuus antaa tarkempia säännöksiä puolustusvoimien erityissuojattavista kohteista, joka osaltaan rajoittaisi perustuslain 9 §:ssä tarkoitettua liikkumisvapautta. Säännös ei ole asiallisesti uusi, sillä nykyisin puolustusvoimille on säädetty mahdollisuus poiketa lainsäädännöstä maanpuolustuksen kannalta salassa pidettävien kohteiden osalta. Lisäksi puolustusvoimien erityissuojattavat kohteet sijaitsevat Puolustusvoimien alueilla, joilla liikkuminen on muutenkin rajattua. Uudella säännöksellä ja terminologialla tarkennettaisiin viranomaisten toimivaltuuksia, minkä lisäksi säännöksellä ja terminologialla selkeytettäisiin vallitsevaa oikeustilaa.

Edellä sanotun perusteella katsotaan, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa säätämisyjärjestyksessä. Koska säätämisyjärjestystä koskevista kysymyksistä osa on tulkinnanvaraisia, on tarpeen pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 23 § sekä
lisätään 15 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 509/2013 ja 932/2015, uusi 8 momentti ja lakiin uusi 18 a — 18 c, 22 a, 22 b §, 23 b ja 23 c § seuraavasti:

2 luku

Toimivalta

15 §

Liikkumista koskevat kiellot ja rajoitukset

Puolustusministeriön asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavista kohteista sekä niihin sovellettavista menettelyistä.

18 a §

Puolustusvoimien turvaamistehtävät

Puolustusvoimat voi tarvittaessa asettaa erityiskoulutuksen saaneen puolustusvoimien virkamiehen (*turvamies*) suojaamaan yleisellä paikalla puolustusvoimien henkilöstöön kuuluvien, puolustusvoimien vieraana olevan vieraan valtion sotilasjohtoon kuuluvien tai kansainvälistä järjestöä edustavien erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuutta (*henkilösuojaustehtävä*) tai puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuutta.

Turvamies voi yleisellä paikalla suojata henkilösuojaustehtävässä erityistä suojelua tarvitsevan henkilön turvallisuutta 22 a §:ssä säädetyin toimivaltuuksin, jollei poliisi ole ottanut tehtävää suoritettavakseen, sekä puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen koskemattomuutta 22 b §:ssä säädetyin toimivaltuuksin. Toimivaltuuksien käytön aloittamisesta on ilmoitettava mahdollisimman pian päällystään kuuluvalle poliisimiehelle tai poliisin kenttäjohtajalle.

Turvaamistehtävän suorittaminen on siirrettävä poliisille tai muulle toimivaltaiselle viranomaiselle mahdollisimman pian 2 momentissa tarkoitettujen toimivaltuuksien käytön alkamisen jälkeen.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset turvamiehen voimakäyttö- ja suojavälineistä.

Puolustusministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset turvamiehen erityisestä koulutuksesta ja turvaamistehtävän johtajan kelpoisuusvaatimuksista.

HE 187/2016 vp

18 b §

Turvaamistehtäviin liittyvä yhteistyö poliisin kanssa

Puolustusvoimien on ilmoitettava turvaamistehtävän suorittamisesta ennakolta päällystöön kuuluvalla poliisimiehelle tai poliisin kenttäjohtajalle.

Asian laadun niin vaatiessa turvaamistehtävä suoritetaan yhteistoiminnassa poliisin kanssa poliisin yleisjohdossa. Turvaamistehtävän johtaja ja asianomainen poliisiviranomainen sopivat yhteistoiminnassa tehtävään liittyvistä kysymyksistä.

Puolustusvoimat sopii yhteistoiminnassa poliisin kanssa ampuma-aseen käyttöön yleisellä paikalla liittyvistä menettelyistä.

18 c §

Turvamiehen virkamerkki ja aseman ilmaiseminen sekä turvamiehen yksilöiminen

Turvamiehellä on puolustusministeriön asetuksella säädettävä virkamerkki.

Turvamiehen on pidettävä virkamerkki mukana virkatehtävää suorittaessa. Turvamiehen on tarvittaessa ilmaistava toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle olevansa turvamies ja pyynnöstä esitettävä virkamerkinsä, jos ilmaiseminen tai esittäminen on mahdollista toimenpiteen suorittamista vaarantamatta.

Puolustusvoimien on huolehdittava siitä, että virkatoimen suorittanut turvamies on tarvittaessa yksilöitävissä.

22 a §

Toimivaltuudet henkilösuojaustehtävässä

Turvamiehellä on oikeus henkilösuojaustehtävän suorittamisen yhteydessä käyttää tässä pykälässä tarkoitettuja toimivaltuuksia, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita.

Turvamiehellä on oikeus jo aloitetun tai välittömästi odotettavissa olevan henkilösuojaustehtävän kohteena olevan henkilön henkeen, ruumiilliseen koskemattomuuteen, vapauteen, varallisuuteen tai kotirauhaan kohdistuvan hyökkäyksen torjumiseksi käyttää sellaisia voimakeinoja, joita voidaan pitää kokonaisuutena arvioiden puolustettavina, kun otetaan huomioon kohteen turvallisuus, virkatehtävän laatu ja vastarinnan vaarallisuus.

22 b §

Toimivaltuudet puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuuden suojaamisessa

Turvamiehellä on oikeus puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen välittömässä läheisyydessä eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka kieltää tai rajoittaa liikkumista siellä, jos se on välttämätöntä erityisen omaisuuden koskemattomuuden suojaamiseksi.

Puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen suojaamistehtävässä turvamiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi puolustusvoimien erityiseen omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen.

Henkilö voidaan ottaa kiinni, jos paikalta poistaminen on todennäköisesti riittämätön toimenpide eikä puolustusvoimien erityiseen omaisuuteen kohdistuvaa rikosta voida muuten estää taikka häiriötä tai vaaraa muuten poistaa. Kiinniottamisesta on välittömästi ilmoitettava päällystöön kuuluvalla poliisimiehelle tai poliisin kenttäjohtajalle ja kiinniotettu on viipymättä luovutettava poliisille.

HE 187/2016 vp

Edellä 3 momentin nojalla kiinniotettujen henkilöiden kohteluun sovelletaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (841/2006).

23 §

Sotilaan, sotilasesimiehen ja turvamiehen voimankäyttö

Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla, rikoslain 45 luvun 27 §:ssä tarkoitettulla sotilaalla sekä turvaamistehtävää suorittavalla turvamiehellä on vastarintaa kohdatessaan oikeus käyttää vastarinnan murtamiseksi sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, kun otetaan huomioon joukon tai vartioitavan kohteen tai alueen turvallisuus, virka- tai palvelustehtävän laatu ja vastarinnan vaarallisuus. Edellä mainituin edellytyksin vartiomiehellä ja turvamiehellä on oikeus voimakeinojen käyttöön myös, kun joku hänen pysäyttämiskäskystään huolimatta lähestyy vartioitavaa kohdetta tai aluetta, jonne tuleminen on kielletty.

Sotilaalla ja turvamiehellä on virantoimituksessa lisäksi oikeus hätävarjeluun siten kuin rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Tällaisessa hätävarjelussa sotilas ja turvamies toimivat virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjelun puolustettavuutta on otettava huomioon ammattisotilaan ja turvamiehen koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Taistelussa, merihädässä tai vastaavassa joukolle tai sen toiminnalle erityisen vaarallisessa tilanteessa sotilasesimiehellä on oikeus käyttää käskynalaista vastaan kuuliaisuuden ja järjestyksen palauttamiseksi sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, jos käskynalainen sotilas esimiehen kiellosta huolimatta pakenee, väkivaltaisesti vastustaa esimiestä tai ei noudata esimiehen vaaran torjumiseksi antamaa käskyä vaikka käsky on toistettu. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon käskynalaisen laiminlyönnin tai teon vaarallisuus ja vallitseva tilanne.

Sotavangin paetessa on sillä, jonka tehtävänä on estää pakeneminen, oikeus käyttää vankeuslain (767/2005) 18 luvun 6 §:ssä säädettyjä voimakeinoja.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

23 b §

Varautuminen voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittaminen

Jos on syytä epäillä, että virkatehtävää suoritettaessa kohdataan 23 §:n 1 momentissa tarkoitettua vastarintaa tai rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeudeton hyökkäys, voimakeinojen käyttöön on varauduttava sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla 23 § huomioon ottaen.

Virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä on varoitettava mahdollisuudesta joutua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Varoittaminen on tehtävä tarkoitukseen soveltuvalla ymmärrettävällä tavalla.

Sotilaan, sotilasesimiehen ja turvamiehen ampuma-aseen käyttö

Vartio- tai päivystystehtävää suorittava, rikoslain 45 luvun 27 §:ssä tarkoitettu sotilas voi käyttää ampuma-asetta vain silloin, kun kyseessä on välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan toiminnan pysäyttäminen eikä lievempää keinoa pysäyttämiseksi ole käytettävissä.

Turvamies voi käyttää ampuma-asetta henkilösuojustehtävissä sen kohteena olevan henkilön välittömässä läheisyydessä turvattaessa tämän henkeä tai ruumiillista koskemattomuutta sekä puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuuden suojaamisessa 22 b §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla eristetyllä, suljetulla tai tyhjennetyllä yleisellä paikalla, kun kyseessä on välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan toiminnan pysäyttäminen eikä lievempää keinoa pysäyttämiseksi ole käytettävissä.

Tämän pykälän 1 tai 2 momentissa säädetyn lisäksi ampuma-asetta voidaan käyttää kiireellistä ja tärkeää tehtävää suoritettaessa esineen, eläimen tai muun vastaavan esteen poistamiseksi. Ampuma-asetta voidaan käyttää väkijoukon hajottamiseksi vain, jos ampuma-aseessa käytetään kaasupatruunoita tai muita vastaavia ammuksia niistä erikseen annettujen määräysten mukaisesti.

Ampuma-aseen käytöllä tarkoitetaan ampuma-aselain (1/1998) 2 §:ssä tarkoitettulla ampuma-aseella ampumista, sen käytöstä varoittamista ja sillä uhkaamista. Ampuma-aseen esille ottaminen ja toimintavalmiuteen saattaminen eivät ole ampuma-aseen käyttöä.

Ampuma-aseella ampumisesta ja uhkaamisesta yleisellä paikalla päättää turvaamistehtävän johtaja, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

majoitus- ja ravitsemustoiminnasta annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan majoitus- ja ravitsemustoiminnasta annetun lain (308/2006) 9 §:n 4 kohta seuraavasti sekä
lisätään 9 §:ään uusi 5 kohta seuraavasti:

9 §

Matkustajatietojen luovuttaminen muille viranomaisille

Majoitustoiminnan harjoittaja ja poliisi ovat salassapitosäännösten estämättä velvollisia pyynnöstä antamaan 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja matkustajatietoja, jotka ovat tarpeen:

- 4) terveys- ja suojeluviranomaisille tartuntatautien ehkäisemistä varten;
- 5) puolustusvoimien henkilösuojaustehtävän suorittamista varten.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20____.

3.

Laki

kemikaalilain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kemikaalilain (599/2013) 14 § seuraavasti:

14 §

Puolustusvoimat

Puolustusvoimat valvoo tämän lain ja Euroopan unionin kemikaalilainsäädännön noudattamista puolustusvoimien sotilaallisessa toiminnassa ja sen harjoittelussa, maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavissa kohteissa sekä kriisinhallintatehtävissä. Tarkemmat säännökset valvonnasta annetaan puolustusministeriön asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 3 ja 128 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005) 3 §:n 2—4 momentti ja 128 a §:n 3 momentti, sellaisena kuin niistä on 128 a §:n 3 momentti laissa 358/2015, seuraavasti:

3 §

Lain soveltaminen puolustusvoimissa

Tämän lain nojalla annetut valtioneuvoston asetukset eivät koske puolustusvoimien sotilaalliseen toimintaan tarkoitettuja räjähteitä eivätkä myöskään maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavissa kohteissa sekä sotilaallisissa harjoituksissa, harjoitusalueilla ja rauhanturvaoperaatioissa tapahtuvaa vaarallisten kemikaalien varastointia ja teollista käsittelyä.

Puolustusministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä puolustusvoimien sotilaalliseen toimintaan tarkoitetuista räjähteistä. Puolustusministeriön asetus koskee myös rajavartiolaitoksen hallussa olevia sotilaalliseen toimintaan tarkoitettuja puolustusvoimien räjähteitä. Lisäksi puolustusministeriön asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavissa kohteissa sekä sotilaallisissa harjoituksissa, harjoitusalueilla ja rauhanturvaoperaatioissa tapahtuvasta vaarallisten kemikaalien varastoinnista ja teollisesta käsittelystä.

Tässä laissa viranomaisille säädetyt räjähteitä koskevat tehtävät hoidetaan puolustusvoimissa puolustushallinnon sisäisesti. Sama koskee myös 3 momentissa tarkoitettuja rajavartiolaitokselle luovutettuja räjähteitä. Samoin hoidetaan myös maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavissa kohteissa sekä sotilaallisissa harjoituksissa, harjoitusalueilla ja rauhanturvaoperaatioissa tapahtuvaan vaarallisten kemikaalien varastointiin ja teolliseen käsittelyyn liittyvät tässä laissa viranomaiselle säädetyt tehtävät. Näitä tehtäviä hoitavien on toimittava yhteistyössä muiden tässä laissa tarkoitettujen viranomaisten kanssa lain tarkoituksen toteuttamiseksi. Tehtävien hoitamisesta annetaan tarkempia säännöksiä puolustusministeriön asetuksella.

128 a §

Ilmoittaminen Euroopan komissiolle tuotantolaitoksista ja suuronnettomuuksista

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei koske puolustusvoimien sotilaalliseen toimintaan tarkoitettuja räjähteitä eikä maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavissa kohteissa sekä sotilaallisissa harjoituksissa, harjoitusalueilla ja rauhanturvaoperaatioissa tapahtuvaa vaarallisten kemikaalien varastointia ja teollista käsittelyä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

5.

Laki

terveydensuojelulain 7 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan terveydensuojelulain (763/1994) 7 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 129/2009, seuraavasti:

7 a §

Puolustusvoimien terveydensuojelutehtävät

Puolustusvoimat huolehtii tässä laissa kunnan terveydensuojeluviranomaiselle säädetyistä tehtävistä puolustusvoimien sotilaallisissa harjoituksissa, maanpuolustuksen kannalta erityis-suojattavissa kohteissa sekä kriisinhallinnassa ulkomailla.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

Helsingissä 13 päivänä lokakuuta 2016

Pääministerin estyneenä ollessa, kunta- ja uudistusministeri

Anu Vehviläinen

Puolustusministeri Jussi Niinistö

1.

Laki

puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 23 § sekä
lisätään 15 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 509/2013 ja 932/2015, uusi 8 momentti ja lakiin uusi 18 a — 18 c, 22 a, 22 b §, 23 b ja 23 c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 luku

Toimivalta

15 §

Liikkumista koskevat kiellot ja rajoitukset

Ehdotus

2 luku

Toimivalta

15 §

Liikkumista koskevat kiellot ja rajoitukset

Puolustusministeriön asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavista kohteista sekä niihin sovellettavista menettelyistä.

18 a §

Puolustusvoimien turvaamistehtävät

Puolustusvoimat voi tarvittaessa asettaa erityiskoulutuksen saaneen puolustusvoimien virkamiehen (turvamies) suojaamaan yleisellä paikalla puolustusvoimien henkilöstöön kuuluvien, puolustusvoimien vieraana olevan vieraan valtion sotilasjohtoon kuuluvien tai kansainvälistä järjestöä edustavien erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuutta (henkilösuojaustehtävä) tai puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuutta.

Turvamies voi yleisellä paikalla suojata henkilösuojaustehtävässä erityistä suojelua tarvitsevan henkilön turvallisuutta 22 a §:ssä säädetyin toimivaltuuksin, jollei poliisi ole ottanut tehtävää suoritettavakseen, sekä puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen koskemattomuutta 22 b §:ssä säädetyin toimivaltuuksin. Toimivaltuuksien käytön

Voimassa oleva laki

Ehdotus

aloittamisesta on ilmoitettava mahdollisimman pian päällystään kuuluvalla poliisimiehelle tai poliisin kenttäjohtajalle.

Turvaamistehtävän suorittaminen on siirrettävä poliisille tai muulle toimivaltaiselle viranomaiselle mahdollisimman pian 2 momentissa tarkoitettujen toimivaltuuksien käytön alkamisen jälkeen.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset turvamiehen voimakäyttö- ja suojavälineistä.

Puolustusministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset turvamiehen erityisestä koulutuksesta ja turvaamistehtävän johtajan kelpoisuusvaatimuksista.

18 b §

Turvaamistehtäviin liittyvä yhteistyö poliisin kanssa

Puolustusvoimien on ilmoitettava turvaamistehtävän suorittamisesta ennakolta päällystään kuuluvalla poliisimiehelle tai poliisin kenttäjohtajalle.

Asian laadun niin vaatiessa turvaamistehtävä suoritetaan yhteistoiminnassa poliisin kanssa poliisin yleisjohdossa. Turvaamistehtävän johtaja ja asianomainen poliisiviranomainen sopivat yhteistoiminnassa tehtävään liittyvistä kysymyksistä.

Puolustusvoimat sopii yhteistoiminnassa poliisin kanssa ampuma-aseen käyttöön yleisellä paikalla liittyvistä menettelyistä.

18 c §

Turvamiehen virkamerkki ja aseman ilmaiseminen sekä turvamiehen yksilöiminen

Turvamiehellä on puolustusministeriön asetuksella säädettävä virkamerkki.

Turvamiehen on pidettävä virkamerkki mukana virkatehtävää suorittaessa. Turvamiehen on tarvittaessa ilmaistava toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle olevansa turvamies ja pyynnöstä esitettävä virkamerkinsä, jos ilmaiseminen tai esittäminen on mahdollista toimenpiteen suorittamista vaarantamatta.

Puolustusvoimien on huolehdittava siitä, että virkatoimen suorittanut turvamies on tarvittaessa yksilöitävissä.

22 a §

Toimivaltuudet henkilösuojaustehtävässä

Turvamiehellä on oikeus henkilösuojaustehtävän suorittamisen yhteydessä käyttää tässä pykälässä tarkoitettuja toimivaltuuksia, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita.

Turvamiehellä on oikeus jo aloitetun tai välittömästi odotettavissa olevan henkilösuojaustehtävän kohteena olevan henkilön henkeen, ruumiilliseen koskemattomuuteen, vapauteen, varallisuuteen tai kotirauhaan kohdistuvan hyökkäyksen torjumiseksi käyttää sellaisia voimakeinoja, joita voidaan pitää kokonaisuutena arvioiden puolustettavina, kun otetaan huomioon kohteen turvallisuus, virkatehtävän laatu ja vastarinnan vaarallisuus.

22 b §

Toimivaltuudet puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuuden suojaamisessa

Turvamiehellä on oikeus puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen välittömässä läheisyydessä eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka kieltää tai rajoittaa liikkumista siellä, jos se on välttämätöntä erityisen omaisuuden koskemattomuuden suojaamiseksi.

Puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetuksen suojaamistehtävässä turvamiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi puolustusvoimien erityiseen omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen.

Henkilö voidaan ottaa kiinni, jos paikalta poistaminen on todennäköisesti riittämätön toimenpide eikä puolustusvoimien erityiseen omaisuuteen kohdistuvaa rikosta voida muuten estää taikka häiriötä tai vaaraa muuten poistaa. Kiinniottamisesta on välittömästi ilmoitettava päällystöön kuuluvalla poliisimiehelle tai poliisin kenttäjohtajalle ja kiinniotettu on viipymättä luovutettava poliisille.

Edellä 3 momentin nojalla kiinniotettujen henkilöiden kohteluun sovelletaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua

HE 187/2016 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

23 §

Sotilaan ja sotilasesimiehen voimankäyttö

Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla, rikoslain 45 luvun 27 §:ssä tarkoitetulla sotilaalla on vastarintaa kohdatessaan oikeus käyttää vastarinnan murtamiseksi sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, kun otetaan huomioon joukon tai vartioitavan kohteen tai alueen turvallisuus, virka- tai palvelustehtävän laatu ja vastarinnan vaarallisuus. Edellä mainituin edellytyksin vartiomiehellä on oikeus voimakeinojen käyttöön myös, kun joku hänen pysähtymiskäskystään huolimatta lähestyy vartioitavaa kohdetta tai aluetta, jonne tuleminen on kielletty.

Taistelussa, merihädässä tai vastaavassa joukolle tai sen toiminnalle erityisen vaarallisuudessa tilanteessa sotilasesimiehellä on oikeus käyttää käskynalaista vastaan kuuliaisuuden ja järjestyksen palauttamiseksi sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, jos käskynalainen sotilas esimiehen kiellosta huolimatta pakenee, väkivaltaisesti vastustaa esimiestä tai ei noudata esimiehen vaaran torjumiseksi antamaa käskyä vaikka käsky on toistettu. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon käskynalaisen laiminlyönnin tai teon vaarallisuus ja vallitseva tilanne.

Sotavangin paetessa on sillä, jonka tehtävänä on estää pakeneminen, oikeus käyttää vankeuslain (767/2005) 18 luvun 6 §:ssä säädettyjä voimakeinoja.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

lakia (841/2006).

23 §

Sotilaan, sotilasesimiehen ja turvamiehen voimankäyttö

Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla, rikoslain 45 luvun 27 §:ssä tarkoitetulla sotilaalla *sekä turvaamistehtävää suorittavalla turvamiehellä* on vastarintaa kohdatessaan oikeus käyttää vastarinnan murtamiseksi sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, kun otetaan huomioon joukon tai vartioitavan kohteen tai alueen turvallisuus, virka- tai palvelustehtävän laatu ja vastarinnan vaarallisuus. Edellä mainituin edellytyksin vartiomiehellä *ja turvamiehellä* on oikeus voimakeinojen käyttöön myös, kun joku hänen pysähtymiskäskystään huolimatta lähestyy vartioitavaa kohdetta tai aluetta, jonne tuleminen on kielletty.

Sotilaalla ja turvamiehellä on virantoimituksessa lisäksi oikeus hätävarjeluun siten kuin rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Tällaisessa hätävarjelussa sotilas ja turvamies toimivat virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjeluun puolustettavuutta on otettava huomioon ammattisotilaan ja turvamiehen koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Taistelussa, merihädässä tai vastaavassa joukolle tai sen toiminnalle erityisen vaarallisuudessa tilanteessa sotilasesimiehellä on oikeus käyttää käskynalaista vastaan kuuliaisuuden ja järjestyksen palauttamiseksi sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, jos käskynalainen sotilas esimiehen kiellosta huolimatta pakenee, väkivaltaisesti vastustaa esimiestä tai ei noudata esimiehen vaaran torjumiseksi antamaa käskyä vaikka käsky on toistettu. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon käskynalaisen laiminlyönnin tai teon vaarallisuus ja vallitseva tilanne.

Sotavangin paetessa on sillä, jonka tehtävänä on estää pakeneminen, oikeus käyttää vankeuslain (767/2005) 18 luvun 6 §:ssä säädettyjä voimakeinoja.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

23 b §

Varautuminen voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittaminen

Jos on syytä epäillä, että virkatehtävää suorittaessa kohdataan 23 §:n 1 momentissa tarkoitettua vastarintaa tai rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeudeton hyökkäys, voimakeinojen käyttöön on varauduttava sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla 23 § huomioon ottaen.

Virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä on varoitettava mahdollisuudesta joutua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Varoittaminen on tehtävä tarkoitukseen soveltuvalla ymmärrettävällä tavalla.

23 c §

Sotilaan, sotilasesimiehen ja turvamiehen ampuma-aseen käyttö

Vartio- tai päivystystehtävää suorittava, rikoslain 45 luvun 27 §:ssä tarkoitettu sotilas voi käyttää ampuma-asetta vain silloin, kun kyseessä on välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan toiminnan pysäyttäminen eikä lievempää keinoa pysäyttämiseksi ole käytettävissä.

Turvamies voi käyttää ampuma-asetta henkilösuojaustehtävässä sen kohteena olevan henkilön välittömässä läheisyydessä turvattaessa tämän henkeä tai ruumiillista koskemattomuutta sekä puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuuden suojaamisessa 22 b §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla eristetyllä, suljetulla tai tyhjennetyllä yleisellä paikalla, kun kyseessä on välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan toiminnan pysäyttäminen eikä lievempää keinoa pysäyttämiseksi ole käytettävissä.

Tämän pykälän 1 tai 2 momentissa säädetyn lisäksi ampuma-asetta voidaan käyttää kiireellistä ja tärkeää tehtävää suorittaessa esineen, eläimen tai muun vastaavan esteen poistamiseksi. Ampuma-asetta voidaan käyttää väkijoukon hajottamiseksi vain, jos ampuma-aseessa käytetään kaasupatruunoita tai muita vastaavia ammuksia niistä erikseen annettujen määräysten mukaisesti.

Ampuma-aseen käytöllä tarkoitetaan ampuma-aselain (1/1998) 2 §:ssä tarkoitettulla

HE 187/2016 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ampuma-aseella ampumista, sen käytöstä varoittamista ja sillä uhkaamista. Ampuma-aseen esille ottaminen ja toimintavalmiuteen saattaminen eivät ole ampuma-aseen käyttöä.

Ampuma-aseella ampumisesta ja uhkaamisesta yleisellä paikalla päättää turvaamistehävän johtaja, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) 9 §:n 4 kohta seuraavasti sekä

lisätään 9 §:ään uusi 5 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Matkustajatietojen luovuttaminen muille viranomaisille

Matkustajatietojen luovuttaminen muille viranomaisille

Majoitustoiminnan harjoittaja ja poliisi ovat salassapitosäännösten estämättä velvollisia pyynnöstä antamaan 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja matkustajatietoja, jotka ovat tarpeen:

Majoitustoiminnan harjoittaja ja poliisi ovat salassapitosäännösten estämättä velvollisia pyynnöstä antamaan 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja matkustajatietoja, jotka ovat tarpeen:

4) terveydensuojeluviranomaisille tartuntatautien ehkäisemistä varten.

4) terveydensuojeluviranomaisille tartuntatautien ehkäisemistä varten;

5) puolustusvoimien henkilösuojaustehtävän suorittamista varten.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

kemikaalilain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kemikaalilain (599/2013) 14 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

14 §

14 §

Puolustusvoimat

Puolustusvoimat

Puolustusvoimat valvoo tämän lain ja Euroopan unionin kemikaalilainsäädännön noudattamista puolustusvoimien sotilaallisessa toiminnassa tai sen harjoittelussa, maanpuolustuksen kannalta salassa pidettävissä kohteissa sekä kriisinhallintatehtävissä. Tarkemmat säännökset valvonnasta annetaan puolustusministeriön asetuksella.

Puolustusvoimat valvoo tämän lain ja Euroopan unionin kemikaalilainsäädännön noudattamista puolustusvoimien sotilaallisessa toiminnassa ja sen harjoittelussa, maanpuolustuksen kannalta *erityissuojattavissa* kohteissa sekä kriisinhallintatehtävissä. Tarkemmat säännökset valvonnasta annetaan puolustusministeriön asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 3 ja 128 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005) 3 §:n 2—4 momentti ja 128 a §:n 3 momentti, sellaisena kuin niistä on 128 a §:n 3 momentti laissa 358/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

3 §

Lain soveltaminen puolustusvoimissa

Ehdotus

3 §

Lain soveltaminen puolustusvoimissa

Tämän lain nojalla annetut valtioneuvoston asetukset eivät koske puolustusvoimien sotilaalliseen toimintaan tarkoitettuja räjähteitä eivätkä myöskään valtakunnan turvallisuuden kannalta salassa pidettävissä kohteissa sekä sotilaallisissa harjoituksissa, harjoitusalueilla ja rauhanturvaoperaatioissa tapahtuvaa vaarallisten kemikaalien varastointia ja teollista käsittelyä.

Puolustusministeriön asetuksella säädetään tarkemmin puolustusvoimien sotilaalliseen toimintaan tarkoitetuista räjähteistä. Puolustusministeriön asetus koskee myös rajavartiolaitoksen hallussa olevia sotilaalliseen toimintaan tarkoitettuja puolustusvoimien räjähteitä. Lisäksi puolustusministeriön asetuksella säädetään tarkemmin valtakunnan turvallisuuden kannalta salassa pidettävissä kohteissa sekä sotilaallisissa harjoituksissa, harjoitusalueilla ja rauhanturvaoperaatioissa tapahtuvasta vaarallisten kemikaalien varastoinnista ja teollisesta käsittelystä.

Tässä laissa viranomaisille säädetyt räjähteitä koskevat tehtävät hoidetaan puolustusvoimissa puolustushallinnon sisäisesti. Sama koskee myös 3 momentissa tarkoitettuja rajavartiolaitokselle luovutettuja räjähteitä. Samoin hoidetaan myös valtakunnan turvallisuuden kannalta salassa pidettävissä kohteissa sekä sotilaallisissa harjoituksissa, harjoitusalueilla ja rauhanturvaoperaatioissa tapah-

Tämän lain nojalla annetut valtioneuvoston asetukset eivät koske puolustusvoimien sotilaalliseen toimintaan tarkoitettuja räjähteitä eivätkä myöskään *maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavissa* kohteissa sekä sotilaallisissa harjoituksissa, harjoitusalueilla ja rauhanturvaoperaatioissa tapahtuvaa vaarallisten kemikaalien varastointia ja teollista käsittelyä.

Puolustusministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä puolustusvoimien sotilaalliseen toimintaan tarkoitetuista räjähteistä. Puolustusministeriön asetus koskee myös rajavartiolaitoksen hallussa olevia sotilaalliseen toimintaan tarkoitettuja puolustusvoimien räjähteitä. Lisäksi puolustusministeriön asetuksella *annetaan tarkempia säännöksiä maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavissa* kohteissa sekä sotilaallisissa harjoituksissa, harjoitusalueilla ja rauhanturvaoperaatioissa tapahtuvasta vaarallisten kemikaalien varastoinnista ja teollisesta käsittelystä.

Tässä laissa viranomaisille säädetyt räjähteitä koskevat tehtävät hoidetaan puolustusvoimissa puolustushallinnon sisäisesti. Sama koskee myös 3 momentissa tarkoitettuja rajavartiolaitokselle luovutettuja räjähteitä. Samoin hoidetaan myös maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavissa kohteissa sekä sotilaallisissa harjoituksissa, harjoitusalueilla ja rauhanturvaoperaatioissa tapahtuvaan vaa-

HE 187/2016 vp

Voimassa oleva laki

tuvaan vaarallisten kemikaalien varastointiin ja teolliseen käsittelyyn liittyvät tässä laissa viranomaiselle säädetyt tehtävät. Näitä tehtäviä hoitavien on toimittava yhteistyössä muiden tässä laissa tarkoitettujen viranomaisten kanssa lain tarkoituksen toteuttamiseksi. Tehtävien hoitamisesta säädetään tarkemmin puolustusministeriön asetuksella.

128 a §

Ilmoittaminen Euroopan komissiolle tuotantolaitoksista ja suuronnettomuuksista

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei koske puolustusvoimien sotilaalliseen toimintaan tarkoitettuja räjähteitä eikä valtakunnan turvallisuuden kannalta salassa pidettävissä kohteissa sekä sotilaallisissa harjoituksissa, harjoitusalueilla ja rauhanturvaoperaatioissa tapahtuvaa vaarallisten kemikaalien varastointia ja teollista käsittelyä.

Ehdotus

rallisten kemikaalien varastointiin ja teolliseen käsittelyyn liittyvät tässä laissa viranomaiselle säädetyt tehtävät. Näitä tehtäviä hoitavien on toimittava yhteistyössä muiden tässä laissa tarkoitettujen viranomaisten kanssa lain tarkoituksen toteuttamiseksi. Tehtävien hoitamisesta annetaan tarkempia säännöksiä puolustusministeriön asetuksella.

128 a §

Ilmoittaminen Euroopan komissiolle tuotantolaitoksista ja suuronnettomuuksista

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei koske puolustusvoimien sotilaalliseen toimintaan tarkoitettuja räjähteitä eikä *maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavissa* kohteissa sekä sotilaallisissa harjoituksissa, harjoitusalueilla ja rauhanturvaoperaatioissa tapahtuvaa vaarallisten kemikaalien varastointia ja teollista käsittelyä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

terveydensuojelulain 7 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan terveydensuojelulain (763/1994) 7 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 129/2009, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

7 a §

Puolustusvoimien terveydensuojelutehtävät

Puolustusvoimat huolehtii tässä laissa kunnan terveydensuojeluviranomaiselle säädettyistä tehtävistä puolustusvoimien sotilaallisissa harjoituksissa, maanpuolustuksen kannalta salassa pidettävissä kohteissa sekä kriisinhallinnassa ulkomailla.

Ehdotus

7 a §

Puolustusvoimien terveydensuojelutehtävät

Puolustusvoimat huolehtii tässä laissa kunnan terveydensuojeluviranomaiselle säädettyistä tehtävistä puolustusvoimien sotilaallisissa harjoituksissa, *maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavissa kohteissa* sekä kriisinhallinnassa ulkomailla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .